

Mladohradištní osídlení na jižním okraji obce Pňov-Předhradí, okr. Kolín

Zdeněk Beneš

ÚVOD

Příspěvek má za úkol publikovat výsledky menšího záchranného archeologického výzkumu autora textu na katastrálním území Pňov, jež je dnes součástí obce Pňov-Předhradí v okrese Kolín. Výzkum byl vyvolán stavbou „výrobně skladovací haly pro kovovýrobu“ na parcele č. 107/41 (obr. 1 a 2:1). Protože místo stavby se nachází na výhodné vyvýšené poloze nad zaniklým ramenem Labe, v nevelké vzdálenosti od známých lokalit z doby římské a především v širším prostoru předpokládané lokalizace raně přemyslovského hradiště Oldříš, byl akci již od počátku přikládán zvýšený zájem. Skrývka byla dohlížena archeologem a ihned po skrytí vrstvy ornice bylo přistoupeno k záchrannému archeologickému výzkumu. Ten probíhal od 27. 3. do 4. 4. 2012 a bylo během něj zachyceno celkem 28 sídlištních objektů z raného středověku, přičemž ojediněle se v ornici či ve výplni objektů objevily zlomky keramiky z doby bronzové, starší doby železné (halštatské) a novověku.

GEOGRAFICKÝ A SÍDELNÍ KONTEXT NALEZIŠTĚ

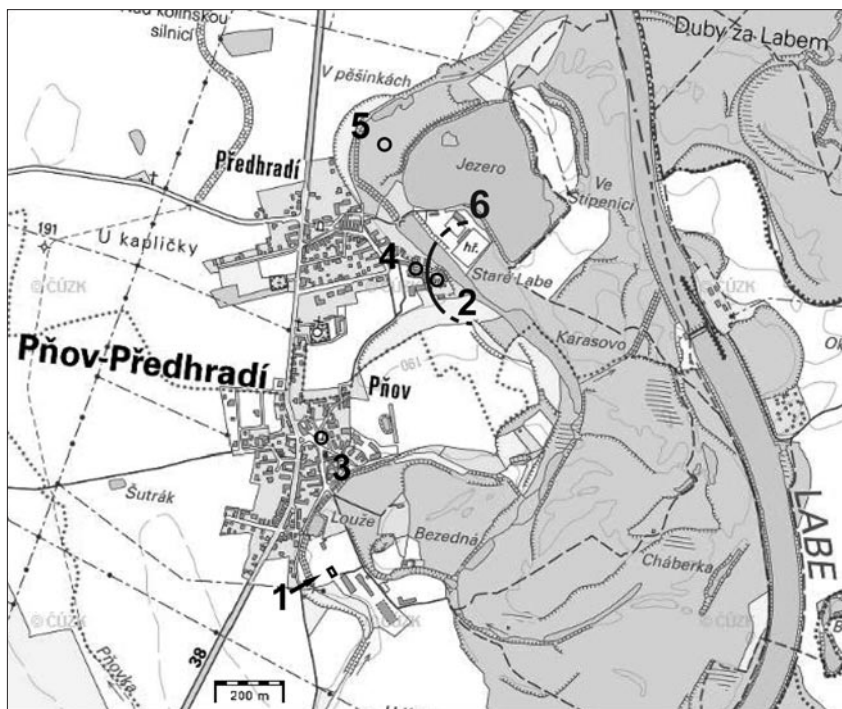
Plocha výzkumu leží na mírném návrší v nivě mezi bývalými rameny Labe v nadmořské výšce 189 m n. m. V současné době se nachází na jihovýchodním okraji obce, mezi sportovním hřištěm a seníkem starého zemědělského družstva. Podloží na nalezišti tvoří světle hnědý písek (zachycený v hloubce 30 až 50 cm od povrchu), na který nasedá světle hnědé hlinito-písčité podorniči a nad ním hnědá až hnědošedá ornice. V blízkém okolí lze očekávat rovněž nivní sedimenty.

Region patří do geomorfologického celku Středolabská tabule a podcelku Nymburská kotlina, jež se vyznačuje nízkými terasami, údolními nivami a pokryvy navátých písků. Samotná zkoumaná lokalita spadá do samostatné geomorfologické části Sadská rovina, která tvoří střed a jih Nymburské kotliny a charakterizují ji nízké, středo- a mladopleistocenní terasy Labe, opuštěná labská ramena, písčné duny a zbytky typických polabských slatin (Demek – Mackovčín eds. 2006, 393). Dle mapy potenciální přirozené vegetace patří okolí výzkumu do tzv. jilmové doubravy (*Quercus-Ulmetum*), kde dominuje dub letní (*Quercus robur*) nebo jasan (*Fraxinus excelsior*) a určitý podíl tvořil také jilm (*Ulmus minor*). Nachází se zde rostlinná společenstva typická pro řídké zaplavované říční nivě v nížinách teplé klimatické oblasti, s optimem v nadm. výškách pod 220 m n. m. Zbytky porostů přirozeného složení jsou však dnes už jen velmi sporadické, většinu porostů pak tvoří monokultury. Významně se na jejich přeměně podílí také změněný vodní režim (odvodnění); (Neuhäuslová a kol. 2001, 73–77). Klimaticky patří toto území do teplé a mírně suché oblasti s průměrnou roční teplotou 8–10 °C a průměrnými ročními srážkami 500–600 mm. Z pedologického hlediska se zde pak střídají hranice fluvizemí (skupina půd nivních poloh) a regozemí (skupina půd na píscích a štěrkopíscích).

Terén je v celé širší zájmové oblasti plochý, prakticky rovný, jen s minimálně zahloubenými koryty drobných vodotečí. Zájmový pozemek byl před stavbou haly využíván jako pole – v době provádění in-

Obr. 1. Pňov-Předhradí, okr. Kolín. Poloha lokality na mapě Čech.

Obr. 2. Pňov-Předhradí, okr. Kolín. 1 – poloha záchranného archeologického výzkumu z roku 2012. 2 – poloha zaniklé tvrze. 3 – poloha pohřebiště u obecního úřadu v Pňově. 4 – poloha sídlištních objektů zjištěných výzkumem v r. 1998. 5 – poloha mladohradištních sídlištních nálezů v pískovně ze 60. let 20. stol. 6 – odhadovaný rozsah příkopu souvisejícího s hradištěm Oldřiš podle pozorování J. Hellicha z počátku 20. století (Hellich 1903, tab. XLV) a výzkumu z r. 1998 (Motyková 2002, obr. 2).

ženyrsko-geologického průzkumu v roce 2011 na něm bylo cca 0,4 m vysoké obilí. Základovou půdu na staveništi tvoří mocné souvrství terasových písků až štěrkopísků, které představují velmi vhodnou, nemrzavou a nerozbrídavou, lehce rozpojitelnou a dostatečně únosnou základovou půdu. Zastížené písky a štěrkopísky tvoří velmi vhodnou stavební surovinu. Pro stavební účely tak byly v minulosti často lokálně těženy – tzv. selská těžba, která není zdokumentována. Při výstavbě domu, statku apod. byl pro potřeby stavby písek kopán, vzniklá jáma po dokončení objektu byla zavezena hlínou z okolních výkopů. Tyto jámy vznikaly především v těsném sousedství stavby, nelze však vyloučit jejich existenci i v nezastavěném území.¹

PŘEHLED ARCHEOLOGICKÝCH VÝZKUMŮ NA K. Ú. OBCÍ PŇOV A PŘEDHRADÍ

Bezprostřední blízkost toku Labe a jeho schopnost více či méně pravidelně posouvat či měnit svou polohu bezpochyby odedávna zcela zásadně ovlivňovala způsob, jakým se lidé usazovali v jeho okolí a kde ukládali své zemřelé. O tom, že taková vhodná místa i zde existovala, nás informují nálezy hrobů ze starší až střední doby laténské objevené roku 1898 poblíž ústí Nouzovského potoka do Labe (Sedláčková – Waldhauser 1987, 52). Doba římská je v Pňově zastoupena poměrně bohatě, a to především žárovým pohřebištěm z přelomu 2. a 3. století n. l., které zkoumal Jan Hellich v letech 1912–1915 v poloze Na Doubici (Hellich 1914; Rybová 1970). Známa je patrně také poloha sídliště z tohoto období (Hellich 1914, 141–142; týž 1927; Droberjar 2015, 48). V této poloze J. Hellich objevil také památky kultury nálevkovitých pohárů nebo kultury řivnáčské (Ehrich – Pleslová-Štiková 1968, 205). Z povrchových sběrů jsou odtud známy také nepočtené keramické zlomky datovatelné do starší doby bronzové.²

Pro účely tohoto příspěvku jsou ale podstatně většího významu památky raně až vrcholně středověké. Začít lze objevem žárového časně slovanského hrobu na pozemku vily tehdejšího řídícího učitele J. Matějky na katastrálním území Předhradí. „Polospálené“ kosti dospělého jedince byly uloženy v keramické nádobě v podobě esovitě profilovaného hrnce (Dvořák – Filip 1946, 76, obr. 3:2). Tento nálezy z období kultury pražského typu představuje zdaleka nejstarší raně středověkou památku evidovanou v tomto mikroregionu. Posuneme-li se v čase dál, shledáváme v centru obce Pňov mladší, již kostrové pohřebiště. Při výkopu základů pro novou budovu MNV byla dělníky porušena část mladohradištní

¹ Poslední odstavec textu vychází z inženýrsko-geologického průzkumu pro novostavbu výrobně-skladové haly na pozemku parc. č. 107/1, k.ú. Pňov. Ten byl vyhotoven v červnu 2011 firmou Geokonsult – Sklenář.

² Povrchový průzkum M. Vávry z roku 1998. ZAA karta 1950/1999.

nekropole (obr. 2:3). Z výkopu o rozměrech 4,2 × 7,9 m byly dělníky vyneseny pozůstatky nejméně 25 osob. Jediným milodarem byly dvě velké bronzové záušnice vyrobené z tenkého drátu, které jsou také osamocenou chronologickou oporou, umožňující klást tyto hroby do doby od konce 12. století až do poloviny 13. století (*Smetánka 1973*). Na pňovské návsi se však na středověké hroby (snad také podobně datované) přišlo již v roce 1920 při kopání jamek pro stromky, jak o tom Archeologický ústav v Praze informoval J. Hellich³ (*Šneidrová 1956*).

Významnou archeologickou památku v části obce Předhradí pak představují zbytky přemyslovského hradiště, které mělo být nazváno Oldřiš, pravděpodobně podle přemyslovského knížete Oldřicha (1012–1034). Údajně bylo založeno brzy po vyvraždění Slavníkovců na Libici v době, kdy zde vzniklo správní středisko kraje a Oldřichovo údělné sídlo (*Tomek 1858*, 100), zmiňováno je pak prvně až k roku 1110 v souvislosti s vpádem Poláků (*Kosmas 1923*, III:35). Toto hradiště mělo být původně vybudováno na levém břehu Labe poblíž někdejšího soutoku s Cidlinou. Během změn vodního režimu však bylo tokem Labe přetato a nyní se jeho pozůstatky patrně nacházejí na obou březích řeky (obr. 2:6). Existuje jen nemnoho archeologických zjištění, které nás informují o jeho poloze a povaze. Roku 1901 byly v základech a zdech tří stavení v obci Předhradí identifikovány zlomky z kamenné reliéfní výzdoby tympanonu románského kostela, které J. Hellich původně považoval za součást kostela sv. Jana, jenž se nacházel na východní straně řeky, na k. ú. Velkého Oseka. Hellich nicméně terénním výzkumem prokázal, že jde o polohu mladšího data (*Hellich 1903*). Po mnoha dalších drobnějších zjištěních musel pak konstatovat, že až čtyři pětiny hradiště jsou oderodovány řekou (*Hellich 1903*; *týž 1927*). Zbytek se snad dosud nachází pod obcí Předhradí, jeho částečné pozůstatky na protějším břehu však nelze zcela vyloučit (*Mařík – Zavřel 2012*, 102; *Mařík 2009*, 152; *týž 2013*, 226–227). Dosud jediným skutečným archeologickým výzkumem byla sledování archeologů Polabského muzea v Poděbradech v roce 1998 (obr. 2:4). Tehdy byly v severovýchodní části obce sledovány výkopové práce pro telefonní síť, během nichž se podařilo zachytit část kostrového pohřebiště z 16. století (související s původním, dnes již neexistujícím kostelem), příkop ze 14. století a sídlištní objekty ze 13. století (*Motyková 2002*).

OKOLNOSTI VÝZKUMU

Protože se prostor stavby nachází v příhodné geomorfologické poloze v blízkosti archeologicky pozitivních lokalit, byla skrývka od počátku až do konce pečlivě dohlížena archeologem. Výzkumu předcházející sběry na ohrožené ploše nebyly možné, neboť šlo o prostor ten rok již zemědělsky nevyužívaný, zatravněný. Skrývka ornice (30–50 cm) byla provedena strojem UDS s hladkou lžící. Přesto však vzhledem k nestabilnímu podloží (jemný písek) byla plocha pohybem těžkého stroje mírně poškozena. To se projevilo zvláště rozježděním některých částí archeologickými objekty nezasazené plochy a dále vytvořením tzv. pseudoobjektů, tj. zhruba pravoúhlých objektů připomínajících sloupové jamky, jež vznikaly opřením stabilizačních patek stroje o nadložní vrstvy. Tyto objekty byly naštěstí záhy správně rozpoznány a vyřazeny. „Autentické“ archeologické objekty se rýsovaly zhruba v celé ploše, nicméně v jihovýchodní části plochy byly častější a především bohatší na nálezy (obr. 3 a 18).

Objekty byly zkoumány standardními archeologickými metodami, tj. rozděleny na poloviny osami situovanými ve vztahu ke světovým stranám zhruba na západ–východ. Větší objekty (zvláště liniové) byly rozděleny do většího množství segmentů příčnými a podélnými osami respektujícími průběh těchto objektů. Výplně objektů byly vybírány postupně celé, pouze vybrané segmenty některých liniových objektů, jež neposkytovaly téměř žádné relevantní nálezy, byly ponechány nezkontrolovány. Tím byl vyšetřen čas a pracovní síly na prozkoumání objektu č. 7, který se nacházel na jižní hraně plochy a poskytl většinu datovatelných nálezů z tohoto výzkumu.

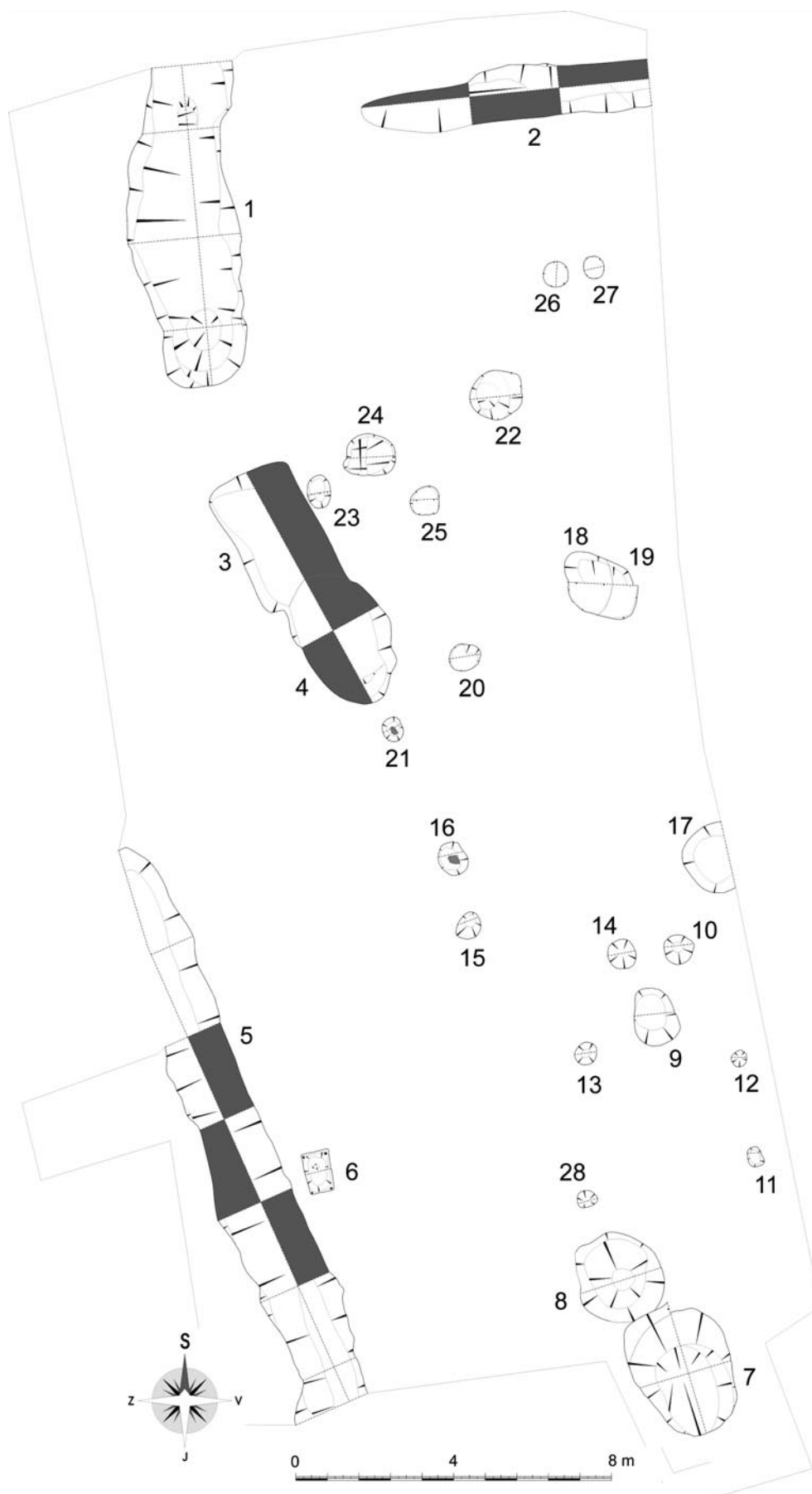
POPIS ZACHYCENÝCH OBJEKTŮ⁴

Objekt 1 (obr. 4)

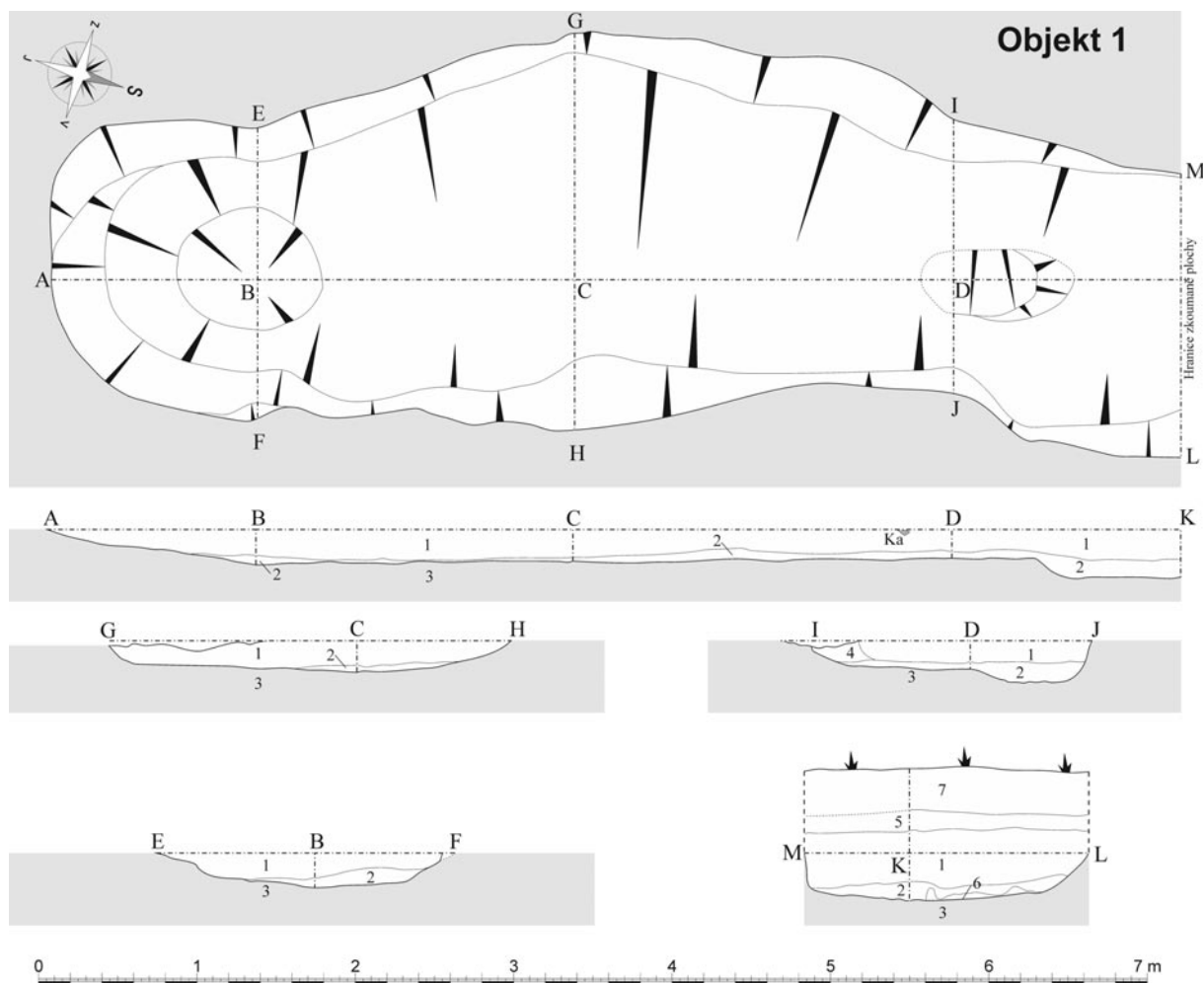
Rozsah odkryvu: zachycen v délce 7 m, zbytek končí v S hraně skrývky. **Tvar půdorysu:** liniový objekt. **Délka:** zkoumán v délce 7 m. **Šířka:** max. 2,5 m. **Hloubka:** max. 30 cm od úrovně skrývky, 84 cm od současného povrchu. **Popis vrstev:** 1. Tmavá hnědá jílovitopísčítá hlína, mírně ulehlá; 2. Středně šedookrová písčítá hlína, mírně ulehlá; 3.

³ Archiv AÚ, č. j. 131/54.

⁴ **Zkratky:** R – rozměry; PrO – Průměr okraje; PrD – průměr dna; Pr max – maximální průřez; Vdoch – dochovaná výška; Ddoch – dochovaná délka; Tl – tloušťka. **Číslo vrstev** uvedené v textu odpovídají číslům vrstev v plánech v obrazové příloze tohoto článku.

Obr. 3. Přov-Předhradí, okr. Kolín. Plocha záchranného archeologického výzkumu z roku 2012.

Obr. 4. Přov-Předhradí, okr. Kolín. Kresebná dokumentace objektu 1.

Podloží – světlý žlutookrový jemný písek, mírně ulehlý; 4. Světlá šedá písčité hlína, mírně ulehlá; 5. Podorničí – středně hnědá prachovitopísčité hlína, mírně ulehlá; 6. Vrstva č. 1 promíšená s 50 % vrstvy č. 3; 7. Ornice – tmavá hnědá prachová hlína, kyprá až mírně ulehlá. **Interpretace:** mělký příkop, má patrně funkční souvislost s objekty 3 a 4. **Datace:** raný středověk.

Objekt 2 (obr. 5)

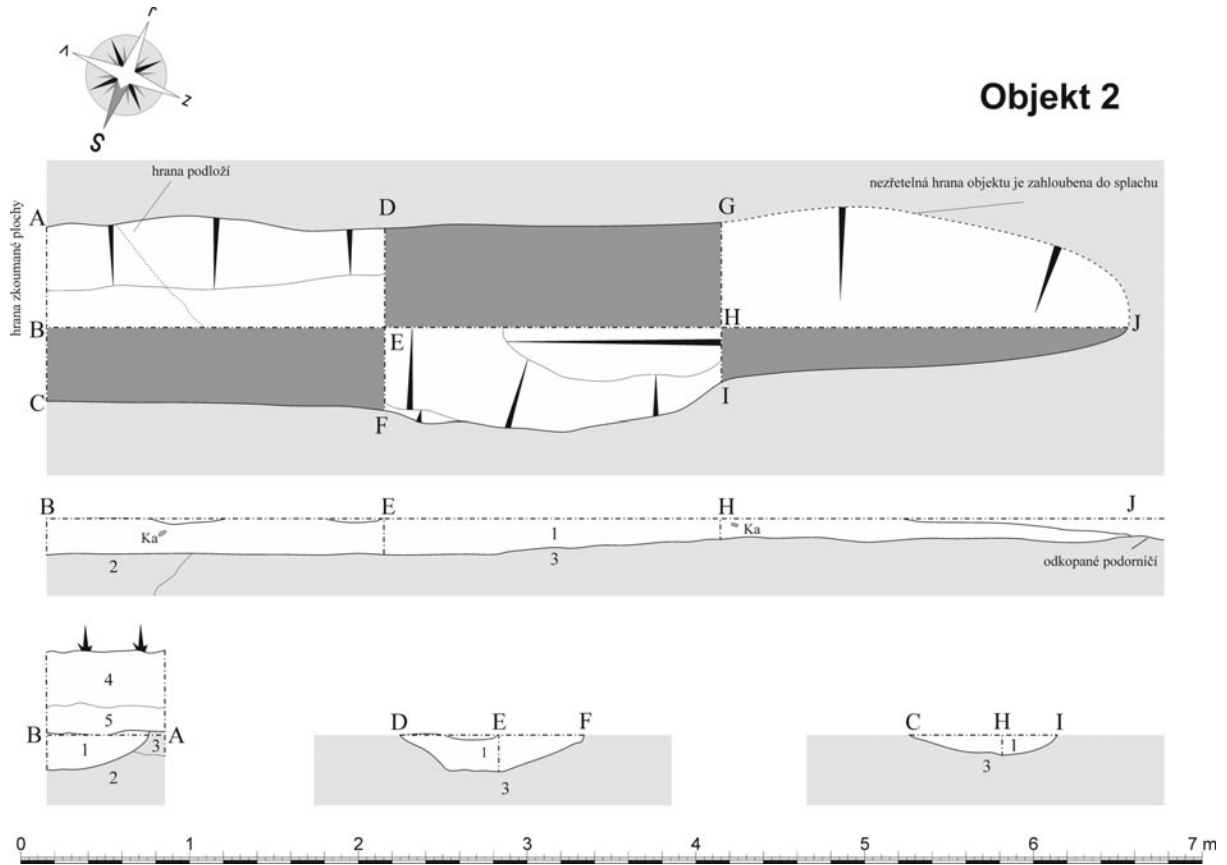
Rozsah odkryvu: zachycen v délce 6,4 m, zbytek končí ve V hraně skrývky, vybrán jen částečně. **Tvar půdorysu:** liniový objekt. **Délka:** zkoumán v délce 6,4 m. **Šířka:** max. 1,2 m. **Hloubka:** max. 22 cm od úrovně skrývky, 70 cm od současného povrchu. **Popis vrstev:** 1. Tmavá hnědá jílovitá hlína, středně ulehlá; 2. Štěrkopísek; 3. Podloží – světlý žlutookrový jemný písek, mírně ulehlý; 4. Ornice – tmavá hnědá prachová hlína, kyprá až mírně ulehlá; 5. Podorničí – středně hnědá prachovitopísčité hlína, mírně ulehlá. **Interpretace:** mělký příkop, podle většího množství recentních nálezů nejspíše souvisí s úpravami terénu v nedávné době. **Datace:** recentní.

Objekty 3 a 4 (obr. 6)

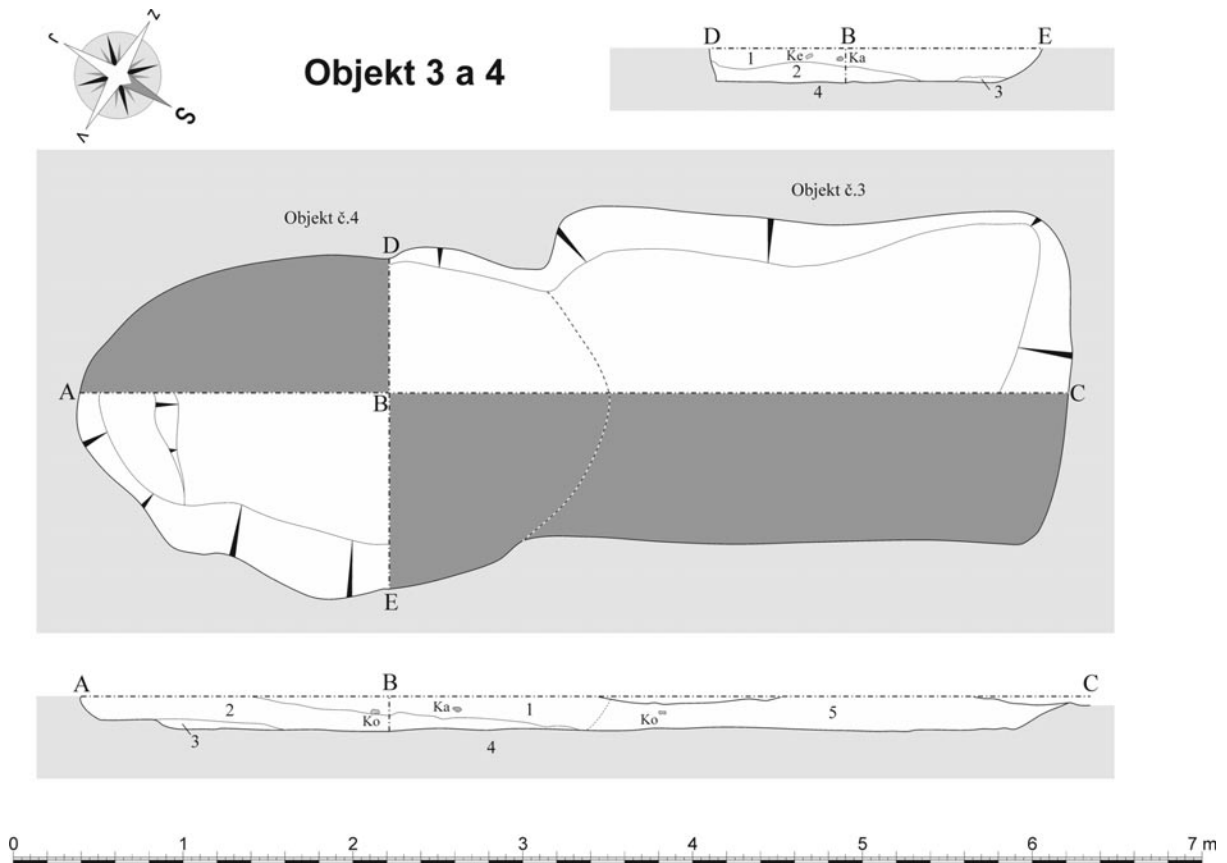
Rozsah odkryvu: zachyceny v souhrnné délce 5,8 m, vybrány jen částečně. **Tvar půdorysu:** objekt 3 pravouhlý, objekt 4 elipsovitý, dohromady liniový útvar. **Délka:** souhrnná délka 5,8 m, z toho objekt 3 2,8 m a objekt 4 3,14 m. **Šířka:** objekt 3 max. 2,6 m a objekt 4 max. 2,02 m. **Hloubka:** objekt 3 max. 20 cm od úrovně skrývky, objekt 4 max. 20 cm od úrovně skrývky. **Popis vrstev:** 1. Tmavá hnědá jílovitopísčité hlína, mírně ulehlá; 2. Středně hnědá jílovitopísčité hlína, mírně ulehlá; 3. Světlá šedoookrová písčité hlína, mírně ulehlá; 4. Podloží – světlý žlutookrový jemný písek, mírně ulehlý; 5. Výplň objektu č. 3 – tmavá šedoohnědá jílovitopísčité hlína, středně ulehlá. **Interpretace:** mělký příkop, má patrně funkční souvislost s objektem 1. **Datace:** raný středověk.

Objekt 5 (obr. 7)

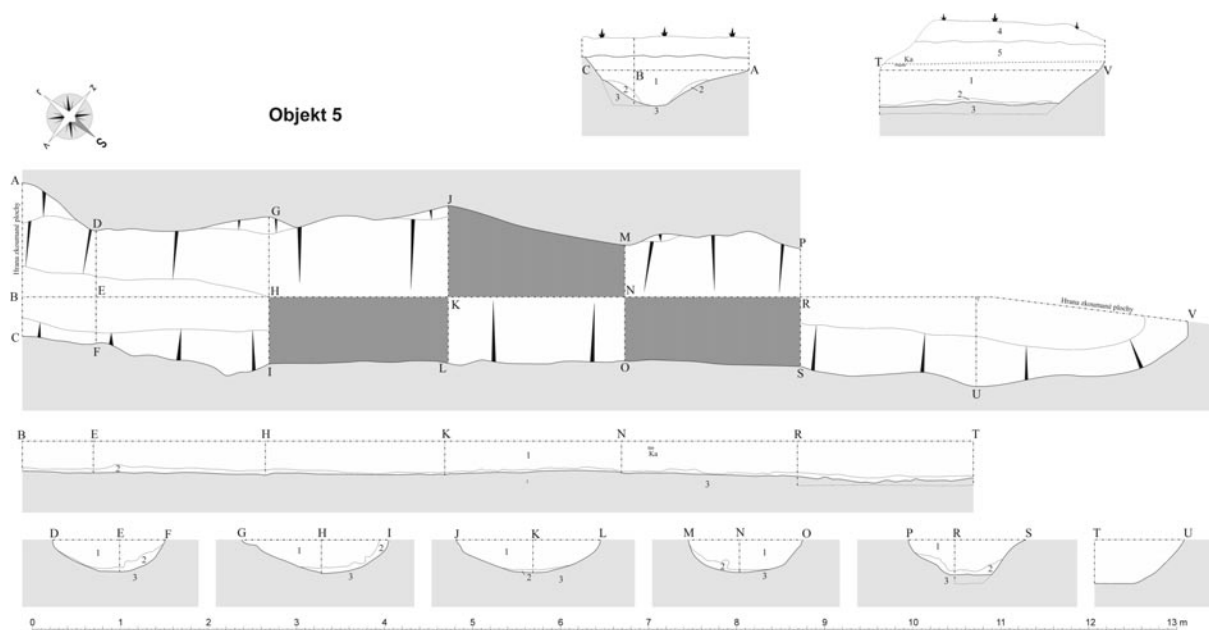
Rozsah odkryvu: zachycen v délce 13,2 m, zbytek končí v Z a J hraně skrývky, vybrán jen částečně. **Tvar půdorysu:** liniový objekt. **Délka:** zkoumán v délce 13,2 m. **Šířka:** max. 1,8 m. **Hloubka:** 36–50 cm od úrovně skrývky, max. 78 cm od současného povrchu. **Popis vrstev:** 1. Tmavá hnědá prachovitopísčité hlína, mírně až středně ulehlá; 2. Světlá šedoookrová písčité hlína, mírně ulehlá; 3. Podloží – světlý žlutookrový jemný písek, mírně ulehlý; 4. Ornice –

Obr. 5. Přov-Předhradí, okr. Kolín. Kresebná dokumentace objektu 2.

Obr. 6. Přov-Předhradí, okr. Kolín. Kresebná dokumentace objektů 3 a 4.

Obr. 7. Přov-Předhradí, okr. Kolín. Kresebná dokumentace objektu 5.

tmavá hnědá prachová hlína, kyprá až mírně ulehlá; 5. Podorniči – středně hnědá prachovitopísčité hlína, mírně ulehlá. **Interpretace:** mělký rovný příkop, výraznější zahloubení. **Datace:** téměř bez nálezů, možná raný středověk (?).

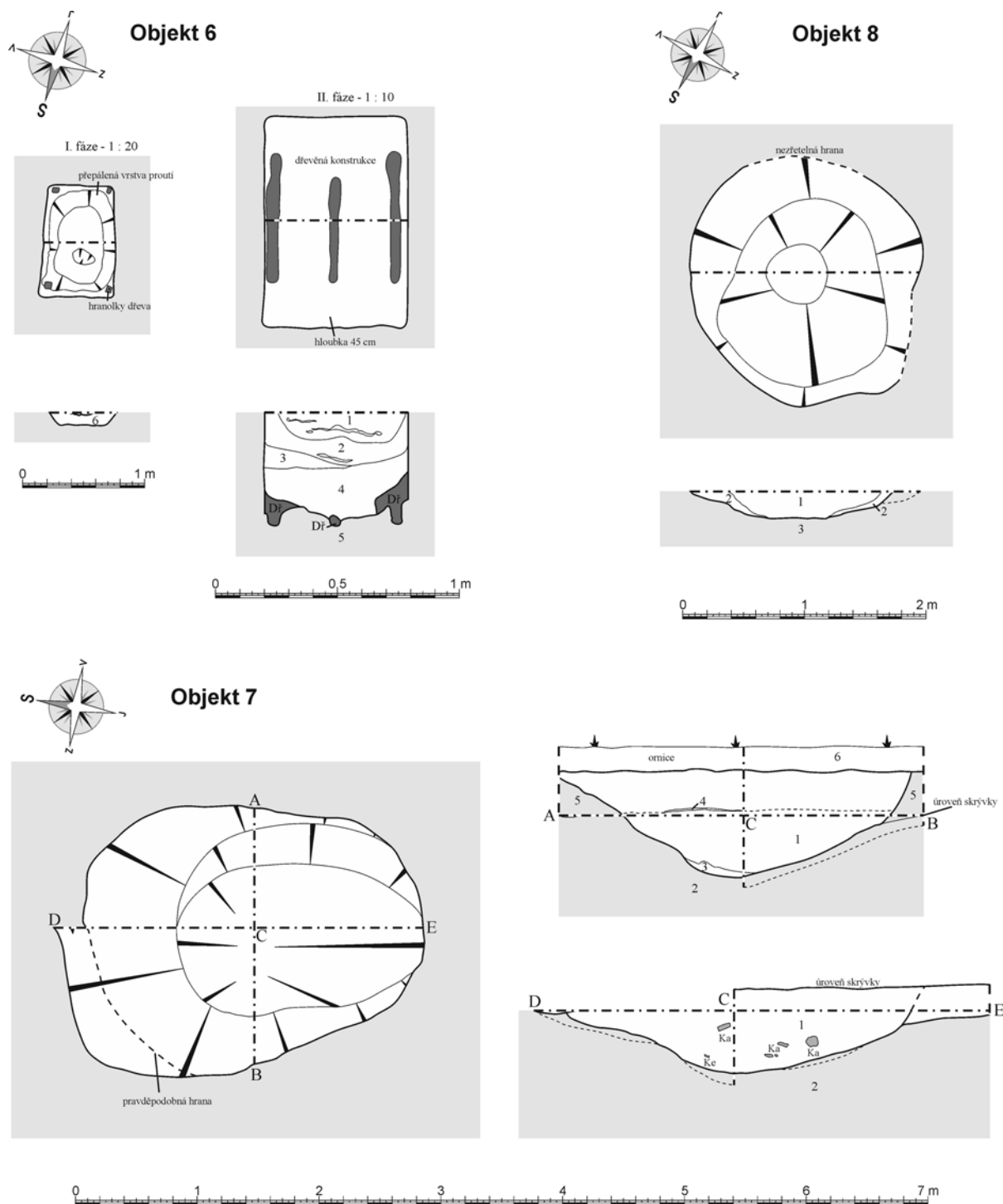
Objekt 6 (obr. 8)

Rozsah odkryvu: celý. **Tvar půdorysu:** téměř pravidelně obdélný. **Délka:** 86 cm. **Šířka:** 59 cm. **Hloubka:** 46 cm od úrovně skrývky. **Popis vrstev:** 1. Šedohnědá hlína s proplásky písku; 2. Zuhelnatělé dřevo; 3. Šedohnědý jíl; 4. Písek promíchaný s čockami jílu; 5. Podloží – světlý žlutookrový jemný písek, mírně ulehlý; 6. Tmavá hnědá písčité hlína se skvrnami světlého okrovožlutého jemného písku (15 %). **Interpretace:** objekt neznámého účelu, díky zániku žárem je zjevná dřevěná konstrukce objektu – uložen na třech rovnoběžně uložených dřevěných lištách, v rozích objektu svislé hranoly (sloupky), zhruba uprostřed zásypu vrstva zuhelnatělého proutí. **Datace:** novověk.

Objekt 7 (obr. 8)

Rozsah odkryvu: původně v hraně skrývky, plocha rozšířena ruční skrývkou a objekt dokopán celý. **Tvar půdorysu:** nepravidelně oválný tvar. **Délka:** 3,02 m. **Šířka:** max. 2,2 m. **Hloubka:** max. 50 cm od úrovně skrývky, max. 1,06 m. **Popis vrstev:** 1. Tmavá hnědá jílovitopísčité hlína, mírně ulehlá; 2. Světlý žlutookrový jemný písek, mírně ulehlý; 3. Světlá šedookrová písčité hlína, mírně ulehlá; 4. Proplástek středně šedého silně zahliněného jemného písku, mírně ulehlý; 5. Středně hnědá prachovitopísčité hlína, kyprá; 6. Ornice – tmavá hnědá prachová hlína, kyprá až mírně ulehlá. **Interpretace:** odpadní jáma. **Datace:** raný středověk.

Katalog nálezů: 1. Zlomek plecí s výzdobou horizontální šroubovice a šikmo kladených řad tvořených 3 hlubokými vpichy. R 62 × 39 mm, Tl 11 mm. Ostřivem slídnatý prach (obr. 15:7). 2. Okraj a plece, hrdlo silně prohnuté, plece odsazené s výzdobou horizontální rýhy, okraj zevnitř prožlabený, z vnější strany římsovitý, rovně seříznutý. PrO 170 mm, Vdloch 51 mm, Tl 7 mm. Ostřivem velké šupinky slídy (obr. 15:6). 3. Okraj a hrdlo, hrdlo silně, až kolínkovitě prohnuté, okraj silně vyhnutý, zevnitř mírně prožlabený, z vnější strany mírně zaoblený, římsovitý. PrO 210 mm, Vdloch 40 mm. Ostřivem velké šupinky slídy (obr. 15:4). 4. Ploché dno s výrazným omfalem, patrně olámané se zahlazenými hranami. R 45 × 35 mm, Tl 7 mm. Hmota plavená, povrch jemně hlazený (obr. 15:5). 5. Okraj, hrdlo a plece lahovitě nádoby. Okraj silně vyhnutý, zevnitř mírně prožlabený, vně svisle seříznutý, v podhrdlí výzdoba vlnovkami provedenými jednohrotým rydlem. Povrch černošedý, krupičkovitý, slídy minimálně. Z vnitřní strany patrná technika výroby nálepy. PrO 60mm, Vdloch 40 mm, Tl 5–6 mm (obr. 14:1). 6. Okraj, hrdlo a plece misky. Hrdlo prohnuté, plece ostře odsazené, okraj silně vyhnutý, zevnitř výrazně prožlabený, z vnější strany zaoblený. Na hrdle oběžná výzdoba šikmo kladenými kolky provedenými čtyřhrotým nástrojem. Na plecích pod hranou odsazení horizontální rýha. Ostřivem slídnatý prach, povrch šedý. PrO 170 mm, Vdloch 55 mm, Tl 6 mm (obr. 14:2). 7. Okraj, hrdlo a plece hrncovitě nádoby. Hrdlo prohnuté a esovitě přechází v plece ozdobené několikanásobnými šroubovicemi. Okraj silně vyhnutý, zevnitř výrazně prožlabený, z vnější strany svisle seříznutý až mírně prohnutý. Ostřivem slídnatý prach. Na hrdle dochován kruhový reparační otvor. PrO 190 mm, Vdloch 55 mm, Tl 6 mm (obr. 14:3). 8. Dva velké zlomky okraje, hrdla a plecí velké lahovitě nádoby, hrdlo silně prohnuté, plece pravidelně vyklenuté, okraj vyhnutý, z vnější strany seříznutý až mírně prožlabený. V podhrdlí oběžná řada šikmo kladených čockovitých vrypů, mezi hrdlem a plecemi mírně odsazení a pod ním dochovány celkem 3 vlnovky provedené zvlášť rydlem. Ostřivem slídnatý prach, materiál písčité, ze zadní strany zjevné stopy výroby pomocí válečků. PrO 120 mm, Vdloch 115 mm, Tl 9–14 mm (obr. 12:3). 9. Okraj, hrdlo a plece hrncovitě nádoby. Hrdlo silně prohnuté, plece silně vyklenuté

Obr. 8. Přov-Předhradí, okr. Kolín. Kresebná dokumentace objektů 6, 7 a 8.

a okraj silně, až horizontálně, vyklenutý, z vnitřní strany mírně prožlabený, svrchu seříznutý. V podhrdlí výzdoba čtveřice horizontálních šroubovic. Povrch černošedý, krupičkovitý, hmota téměř bez slídy. PrO 190 mm, Vdoch 68 mm, Tl 4 mm (obr. 12:1). **10.** Okraj a hrdlo hrncovité nádoby. Hrdlo prohnuté, plece od něj odsazené, okraj kalichovitě vyhnutý, z vnitřní strany prožlabený, z vnější strany profilovaný žebírkem. Ostřivem slídnatý prach. PrO 180 mm, Vdoch 44 mm, Tl 6 mm (obr. 14:4). **11.** Okraj, hrdlo a plece menší hrncovité nádoby. Hrdlo silně prohnuté, plece oble vyklenuté, okraj silně vyhnutý, zevnitř prožlabený, z vnější strany seříznutý. Ostřivem slídnatý prach. PrO 140 mm, Vdoch 48 mm, Tl 9 mm (obr. 14:5). **12.** Okraj, hrdlo a plece hrncovité nádoby. Hrdlo prohnuté, plece mírně odsazené a ubíhající směrem dolů, ozdobené ve svrchní části samostatnou vlnovkou a níže vícenásobnou horizontální šroubovicí. Okraj silně vyhnutý, zevnitř mírně prožlabený, z vnější strany seříznutý až mírně vyklenutý, výrazně římsovitý. Ostřivem velké šupinky slídy, povrch světle hnědý, hladký. PrO 230 mm, Vdoch 78 mm, Tl 5 mm (obr.

14:6). **13.** Okraj, hrdlo a plece menší hrncovité nádoby. Hrdlo silně prohnuté, plece odsazené, okraj silně vyhnutý, z vnitřní strany prožlabený, z vnější strany seříznutý až mírně vyklenutý. V podhrdlí výzdoba oběžnou linií šikmo kladených čočkovitých vrypů, pod ní pak výzdoba několikanásobnou horizontální šroubovicí. Ostřivem velké šupinky slídy. PrO 170 mm, Vdloch 40 mm, Tl 7 mm (obr. 15:1). **14.** Okraj, hrdlo a plece hrncovité nádoby. Hrdlo prohnuté, plece odsazené a zaoblené, okraj vyhnutý, zevnitř prožlabený, z vnější strany šikmo seříznutý. V podhrdlí výzdoba oběžnou linií samostatné vlnovky a pod ní jsou plece vyplněné hustě kladenými šroubovicemi. Ostřivem slídnatý prach. PrO 180 mm, Vdloch 70 mm, Tl 7 mm (obr. 15:2). **15.** Okraj, hrdlo a plece. Hrdlo prohnuté, v profilu zesílené, přechod v plece plynulý, okraj vyhnutý, zevnitř prožlabený, z vnější strany seříznutý. Ostřivem slídnatý prach. PrO 230 mm, Vdloch 52 mm, Tl 10 mm (obr. 15:3). **16.** Okraj, hrdlo a plece větší hrncovité nádoby. Hrdlo silně prohnuté, plece oble vyklenuté, pokryté vícenásobnou horizontální šroubovicí. Okraj silně vyhnutý, zevnitř výrazně prožlabený, z vnější strany svíse seříznutý. Ostřivem slídnatý prach. PrO 210 mm, Vdloch 93 mm, Tl 8–9 mm (obr. 12:2). **17.** Okraj a hrdlo velké nádoby, hrdlo ostře prohnuté, okraj kalichovitě vyhnutý, z vnitřní strany prožlabený, z vnější strany seříznutý až prohnutý. V podhrdlí výzdoba horizontálními i mírně šikmými rýhami. Povrch krupičkovitý, slída v ostřivu zastoupena slabě. PrO 290 mm, Vdloch 76 mm, Tl 7–9 mm (obr. 13:1). **18.** Dno a spodek hrncovité nádoby. Dno ostré, na dně otisk ve tvaru kříže v kruhu. Ostřivem velké šupinky slídy. PrD 106 mm, Vdloch 93 mm, Tl 8 mm (obr. 13:2).

Objekt 8 (obr. 8)

Rozsah odkryvu: celý. **Tvar půdorysu:** nepravidelně oválný tvar. **Délka:** 2,06 m. **Šířka:** 1,94 m. **Hloubka:** max. 22 cm od úrovně skřívky. **Popis vrstev:** 1. Středně hnědošedá písčítá hlína, mírně ulehlá; 2. Okrovošedá písčítá hlína, mírně ulehlá; 3. Podloží – světlý žlutookrový jemný písek, mírně ulehlý. **Interpretace:** odpadní jáma. **Datace:** raný středověk.

Objekt 9 (obr. 9)

Rozsah odkryvu: celý. **Tvar půdorysu:** oválný. **Délka:** 1,3 m. **Šířka:** 1 m. **Hloubka:** max. 52 cm od úrovně skřívky. **Popis vrstev:** 1. Tmavá hnědá prachovitopísčítá hlína, mírně ulehlá, skvrny okrového písku; 2. Podloží 2 – šterkopísek; 3. Podloží – světlý žlutookrový jemný písek, mírně ulehlý. **Interpretace:** odpadní jáma (?). **Datace:** nedatovatelné. **Katalog nálezů:** Zanártní či záprstní kost většího zvířete,⁵ na bocích i hranách se stopami po opracování. Na lící straně je opatřena nedokončeným kruhovým provrtem o průměru 4 mm a hloubce 19 mm. D 58 mm, Š max 26 mm, V max 29 mm, váha 16,1 g (obr. 16:1).

Objekt 10 (obr. 9)

Rozsah odkryvu: celý. **Tvar půdorysu:** nepravidelně kruhový. **Průměr:** 66 cm. **Hloubka:** 28 cm od úrovně skřívky. **Popis vrstev:** 1. Tmavá hnědá písčítoprachová hlína, mírně ulehlá; 2. Okrovošedá písčítá hlína, mírně ulehlá; 3. Podloží – světlý žlutookrový jemný písek, mírně ulehlý. **Interpretace:** větší sloupová jamka. **Datace:** bez nálezů.

Objekt 11 (obr. 9)

Rozsah odkryvu: celý. **Tvar půdorysu:** oválný. **Délka:** 44 cm. **Šířka:** 34 cm. **Hloubka:** 8 cm od úrovně skřívky. **Popis vrstev:** 1. Tmavá šedohnědá prachovitopísčítá hlína, kyprá; 2. Podloží – světlý žlutookrový jemný písek, mírně ulehlý. **Interpretace:** zbytek sloupové jamky. **Datace:** bez nálezů.

Objekt 12 (obr. 9)

Rozsah odkryvu: celý. **Tvar půdorysu:** nepravidelně kruhový. **Průměr:** 34–36 cm. **Hloubka:** 18 cm od úrovně skřívky. **Popis vrstev:** 1. Tmavá šedohnědá prachovitopísčítá hlína, kyprá; 2. Podloží – světlý žlutookrový jemný písek, mírně ulehlý. **Interpretace:** zbytek sloupové jamky. **Datace:** bez nálezů.

Objekt 13 (obr. 9)

Rozsah odkryvu: celý. **Tvar půdorysu:** nepravidelně kruhový. **Průměr:** 50 cm. **Hloubka:** 22 cm od úrovně skřívky. **Popis vrstev:** 1. Tmavá šedohnědá prachovitopísčítá hlína, kyprá; 2. Podloží – světlý žlutookrový jemný písek, mírně ulehlý; 3. Světlá šedookrová písčítá hlína, mírně ulehlá. **Interpretace:** větší sloupová jamka. **Datace:** bez nálezů.

Objekt 14 (obr. 9)

Rozsah odkryvu: celý. **Tvar půdorysu:** nepravidelně kruhový. **Průměr:** 62–66 cm. **Hloubka:** 20 cm od úrovně skřívky. **Popis vrstev:** 1. Tmavá hnědá prachovitopísčítá hlína, středně ulehlá; 2. Podloží – světlý žlutookrový jemný písek, mírně ulehlý. **Interpretace:** zbytek větší sloupové jamky. **Datace:** bez nálezů.

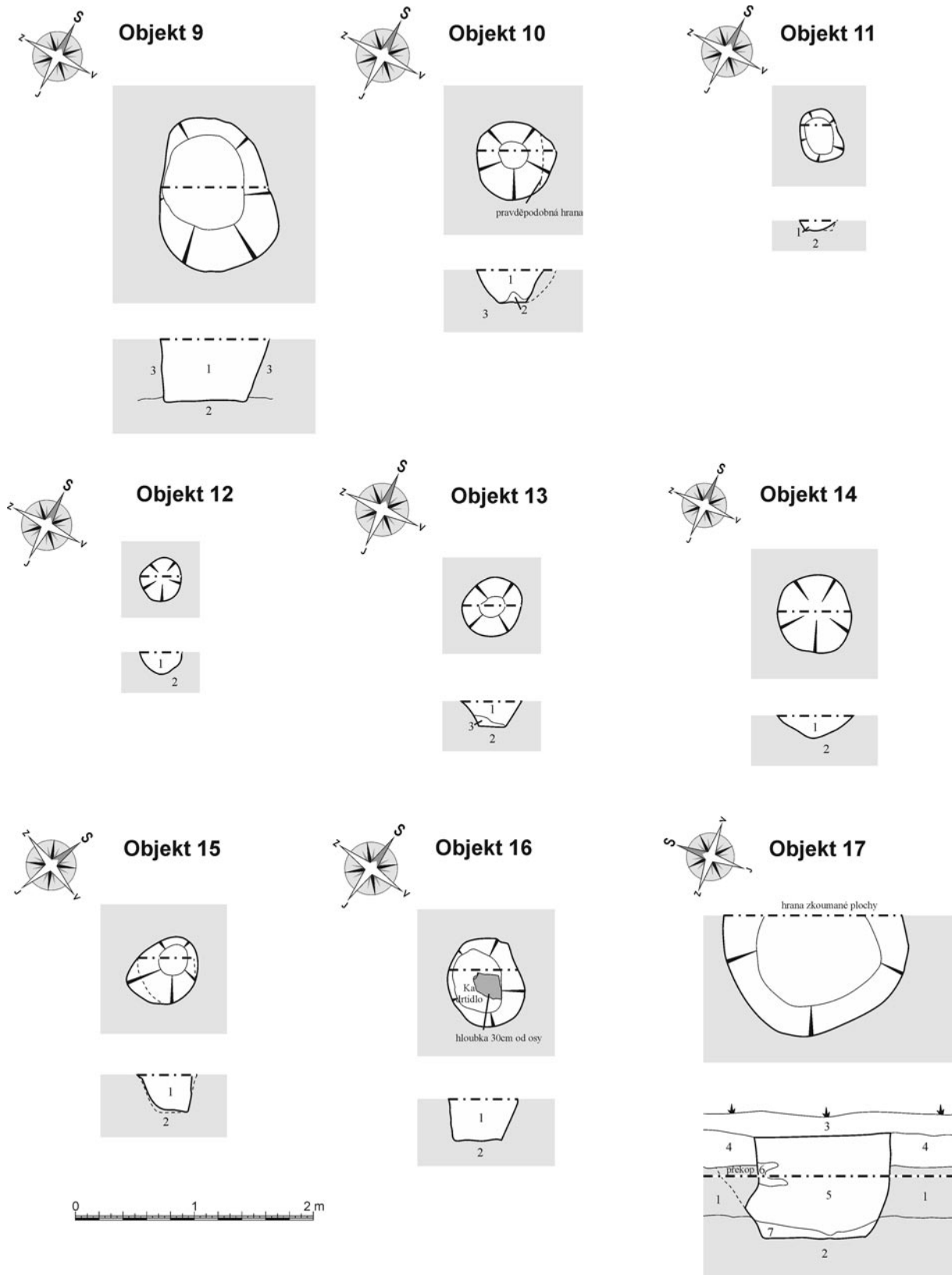
Objekt 15 (obr. 9)

Rozsah odkryvu: celý. **Tvar půdorysu:** nepravidelně oválný. **Délka:** 64 cm. **Šířka:** 50 cm. **Hloubka:** 30 cm od úrovně skřívky. **Popis vrstev:** 1. Tmavá hnědá prachovitopísčítá hlína, středně ulehlá; 2. Podloží – světlý žlutookrový jemný písek, mírně ulehlý. **Interpretace:** sloupová jamka. **Datace:** bez nálezů.

Objekt 16 (obr. 9; 17)

Rozsah odkryvu: celý. **Tvar půdorysu:** oválný. **Délka:** 74 cm. **Šířka:** 62 cm. **Hloubka:** 35 cm od úrovně skřívky. **Popis vrstev:** 1. Tmavá hnědá prachovitopísčítá hlína, středně ulehlá; 2. Podloží – světlý žlutookrový jemný písek, mírně ulehlý. **Interpretace:** větší sloupová jamka, na dně ploché kamenné drtidlo (snad jako izolace paty sloupu od podloží). **Datace:** bez nálezů.

⁵ Osteologický materiál nebyl dosud vyhodnocen, proto přesnější určení ani této kosti není známo.

Obr. 9. Pšov-Předhradí, okr. Kolín. Kresebná dokumentace objektů 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16 a 17.

Objekt 17 (obr. 9)

Rozsah odkryvu: částečný, menší část objektu ve V hraně skrývky plochy. **Tvar půdorysu:** nepravidelně kruhový. **Délka:** 1,56 m. **Šířka:** před hranou skrývky dochováno 1,02 m. **Hloubka:** 52 cm od úrovně skrývky, 1,06 m od současného povrchu. **Popis vrstev:** 1. Světlý žlutookrový jemný písek, mírně ulehlý; 2. Štěrkopísek středně hrubý, mírně až středně ulehlý; 3. Ornice – tmavá hnědá prachová hlína, kyprá až mírně ulehlá; 4. Podorničí – středně hnědá prachovitopísčítá hlína, mírně ulehlá; 5. Tmavá hnědá jílovitopísčítá hlína, mírně ulehlá, skvrnky vrstvy č. 1 (10 %); 6. Štěrkopísek – přemístěné podloží; 7. Proplástky vrstvy č. 5 a vrstvy č. 1 v poměru 1:1. **Interpretace:** větší odpadní jáma s plochým dnem. **Datace:** raný středověk.

Katalog nálezů: Železná hákovitě zahnutá tyčinka plochého průřezu. Užší zahnutý konec je zahrocený, byt špička je patrně odlomená. Druhý konec je silnější, i zde je však odlomený. Ddoch 80 mm, Pr max 10 × 5 mm, váha 13,4 g (obr. 16:3).

Objekty 18 a 19 (obr. 10)

Rozsah odkryvu: celý. **Tvar půdorysu:** oba objekty zhruba nepravidelně kruhové. **Délka:** objekt 18 1,34 m, objekt 19 1,28 m. **Šířka:** objekt 18 1,06 m, objekt 19 0,86 m. **Hloubka:** objekt 18 50 cm, objekt 19 70 cm. **Popis vrstev:** 1. Tmavá hnědá jílovitopísčítá hlína, středně ulehlá; 2. Podloží – světlý žlutookrový jemný písek, mírně ulehlý; 3. Podloží 2 – štěrkopísek středně hrubý, mírně až středně ulehlý; 4. Strakatá jílovitopísčítá hlína – okrová jílovitá hlína (skvrny 30 %), tmavá hnědá jílovitopísčítá hlína (skvrny 70 %); 5. Světlý okrovošedý písek, kyprý. **Interpretace:** doklad narušení staršího objektu 19 mladším objektem 18, snad původně odpadní jámy. **Datace:** minimum nálezů, raný středověk (?).

Objekt 20 (obr. 10)

Rozsah odkryvu: celý. **Tvar půdorysu:** oválný. **Délka:** 70 cm. **Šířka:** 60 cm. **Hloubka:** 14 cm od úrovně skrývky. **Popis vrstev:** 1. Tmavá hnědá jílovitopísčítá hlína, středně ulehlá; 2. Podloží – světlý žlutookrový jemný písek, mírně ulehlý. **Interpretace:** zbytek sloupové jamky. **Datace:** bez nálezů.

Objekt 21 (obr. 10)

Rozsah odkryvu: celý. **Tvar půdorysu:** oválný. **Délka:** 52 cm. **Šířka:** 44 cm. **Hloubka:** 36 cm od úrovně skrývky. **Popis vrstev:** 1. Tmavá hnědá jílovitopísčítá hlína, proplástky okrového písku (10 %), mírně ulehlá; 2. Podloží – světlý žlutookrový jemný písek, mírně ulehlý. **Interpretace:** sloupová jamka, na dně plochý kámen (snad jako izolace paty sloupu od podloží). **Datace:** bez dalších nálezů, raný středověk (?).

Objekt 22 (obr. 10)

Rozsah odkryvu: celý. **Tvar půdorysu:** nepravidelně kruhový. **Délka:** 1,16 m. **Šířka:** 1,10 m. **Hloubka:** 63 cm od úrovně skrývky. **Popis vrstev:** 1. Tmavá hnědá jílovitopísčítá hlína, středně ulehlá, uhlíky (3 %), mazanice (1 %), proplástky okrového písku (10 %), skvrnky světlého béžového jílu (5 %); 2. Středně okrovošedý jemně zahliněný písek, mírně ulehlý; 3. Zbytek podorničí – středně hnědá prachovitopísčítá hlína, mírně ulehlá; 4. Splachy písku – žíhaný světlý žlutookrový a tmavý hnědý; 5. Světlý žlutookrový jemný písek, mírně ulehlý; 6. Štěrkopísek – středně hrubý, mírně až středně ulehlý. **Interpretace:** menší odpadní jáma. **Datace:** bez datovatelných nálezů, raný středověk (?).

Objekt 23 (obr. 10)

Rozsah odkryvu: celý. **Tvar půdorysu:** oválný. **Délka:** 72 cm. **Šířka:** 52 cm. **Hloubka:** 16 cm od úrovně skrývky. **Popis vrstev:** 1. Tmavá hnědá jílovitopísčítá hlína, mírně ulehlá, nahodile uhlíky; 2. Zbytek podorničí – středně hnědá prachovitopísčítá hlína, mírně ulehlá; 3. Světlý žlutookrový jemný písek, mírně ulehlý. **Interpretace:** sloupová jamka s plochým dnem. **Datace:** bez nálezů, raný středověk (?).

Objekt 24 (obr. 10)

Rozsah odkryvu: celý. **Tvar půdorysu:** nepravidelně oválný. **Délka:** 1,16 m. **Šířka:** 93 cm. **Hloubka:** 20 cm od úrovně skrývky. **Popis vrstev:** 1. Tmavá hnědočerná písčitojílovitá hlína, mírně ulehlá, proplástky vrstvy č. 4 (10 %); 2. Světlý béžový jíl, středně ulehlý se skvrnkami vrstvy č. 1; 3. Zbytek podorničí – středně hnědá prachovitopísčítá hlína, mírně ulehlá; 4. Světlý žlutookrový jemný písek, mírně ulehlý. **Interpretace:** mělká zahloubenina. **Datace:** raný středověk.

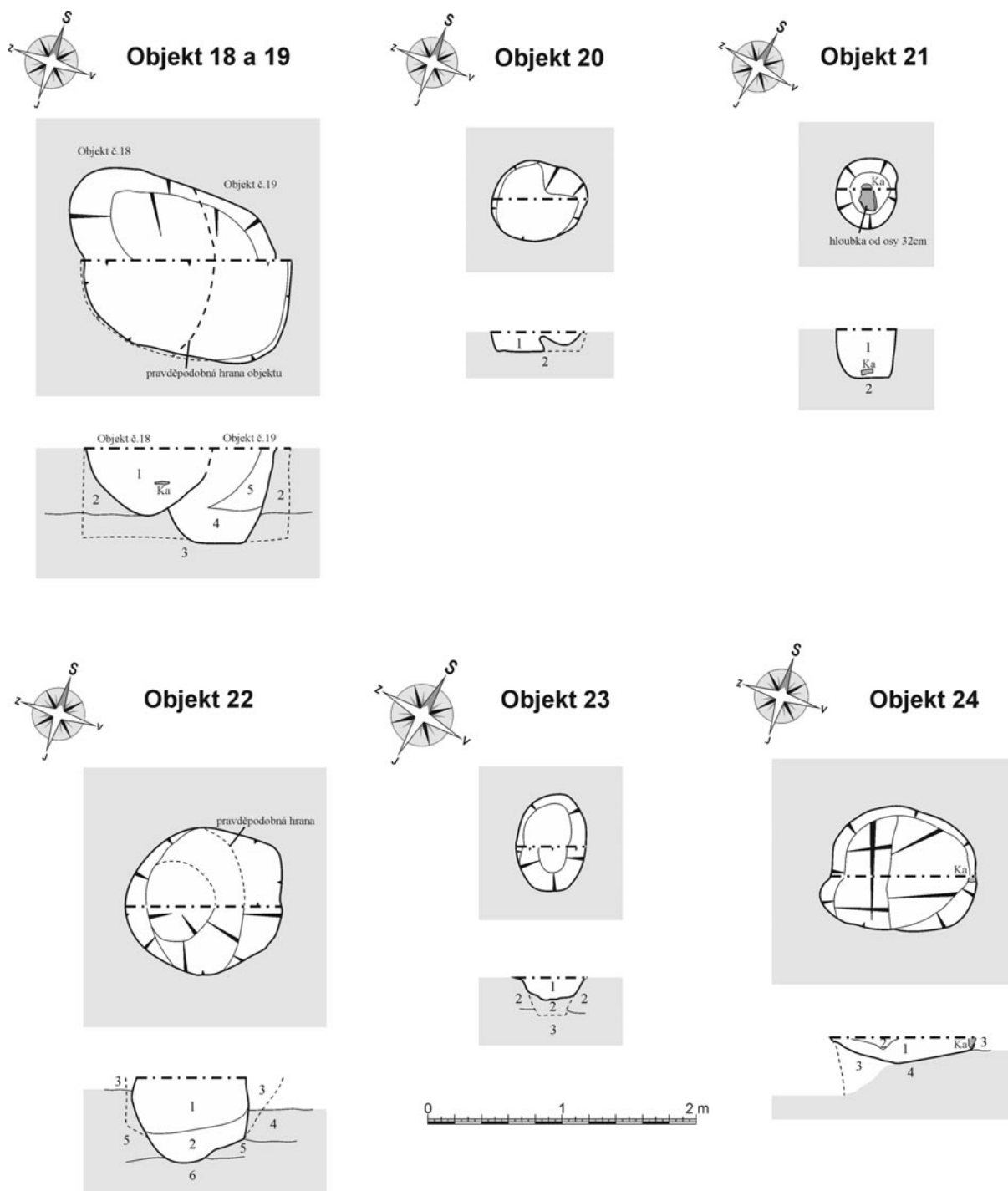
Objekt 25 (obr. 11)

Rozsah odkryvu: celý. **Tvar půdorysu:** nepravidelně kruhový. **Průměr:** 64 cm. **Hloubka:** 22 cm od úrovně skrývky. **Popis vrstev:** 1. Tmavá hnědá jílovitopísčítá hlína, mírně ulehlá; 2. Středně šedohnědá písčítá hlína, mírně ulehlá; 3. Podloží – světlý žlutookrový jemný písek, mírně ulehlý; 4. Splach – světlý šedohnědý jemný mírně zahliněný písek, mírně ulehlý. **Interpretace:** větší sloupová jamka s plochým dnem. **Datace:** bez nálezů, raný středověk (?).

Objekt 26 (obr. 11)

Rozsah odkryvu: celý. **Tvar půdorysu:** kruhový. **Průměr:** 56 cm. **Hloubka:** 19 cm od úrovně skrývky. **Popis vrstev:** 1. Tmavá hnědá jílovitopísčítá hlína, mírně ulehlá; 2. Podloží – světlý žlutookrový jemný písek, mírně ulehlý; 3. Splach – světlý šedohnědý jemný mírně zahliněný písek, mírně ulehlý. **Interpretace:** sloupová jamka s plochým dnem. **Datace:** bez nálezů, raný středověk (?).

Katalog nálezů: Ze splachové vrstvy nad objekty 26 a 27 pochází 6 zlomků z jediné nádoby pravěkého stáří. Okraj a hrdlo s páskovým uchem, svíse mírně prožlabeným. Okraj mírně vyhnutý, zaoblený, hrdlo jemně esovitě profilace. Pr nádoby nelze určit, Ddoch 46 mm, Tl 6–7 mm. Povrch je setřelý, ostřivem jsou zrníčka křemene (obr. 16:2).

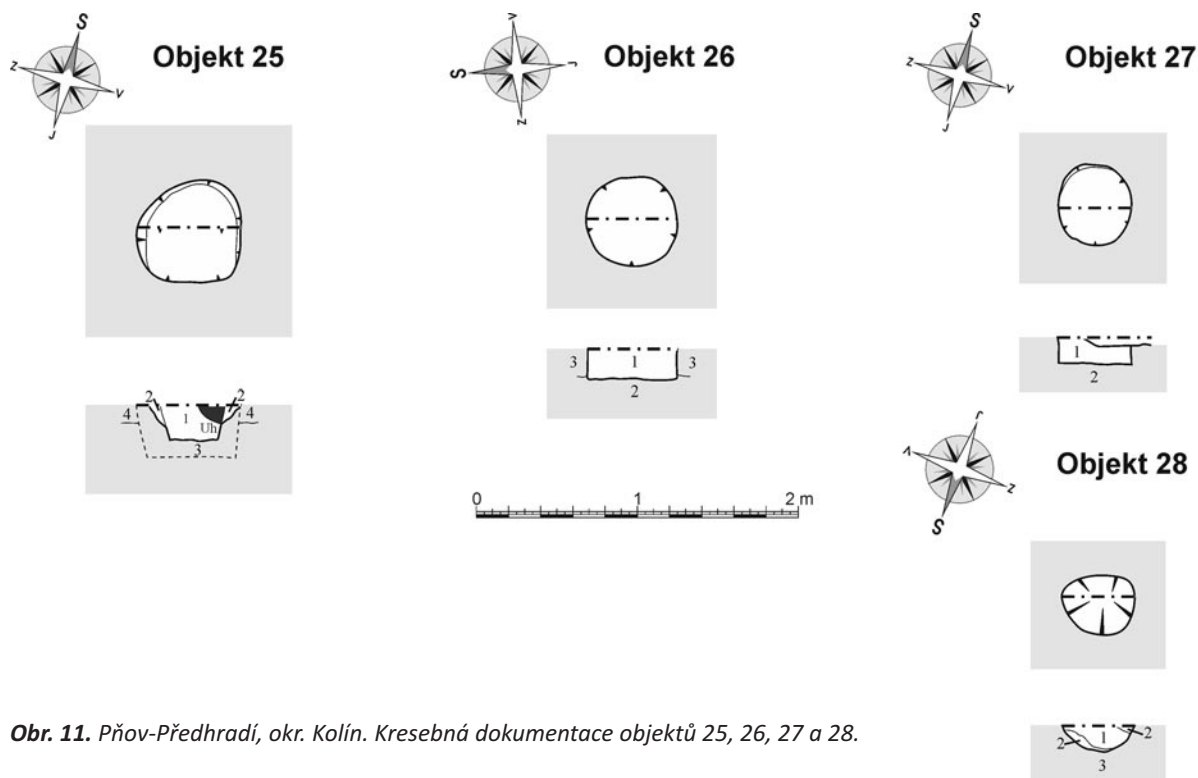
Obr. 10. Pňov-Předhradí, okr. Kolín. Kresebná dokumentace objektů 18, 19, 20, 21, 22, 23 a 24.

Objekt 27 (obr. 11)

Rozsah odkryvu: celý. **Tvar půdorysu:** oválný. **Délka:** 50 cm. **Šířka:** 44 cm. **Hloubka:** 17 cm od úrovně skrývky. **Popis vrstev:** 1. Tmavá hnědá jílovitopísčítá hlína, mírně ulehlá; 2. Splach – světlý šedohnědý jemný mírně zahliněný písek, mírně ulehlý. **Interpretace:** sloupová jamka s plochým dnem. **Datace:** bez datovatelných nálezů, raný středověk (?).

Objekt 28 (obr. 11)

Rozsah odkryvu: celý. **Tvar půdorysu:** nepravidelně oválný. **Délka:** 44 cm. **Šířka:** 37 cm. **Hloubka:** 16 cm od úrovně skrývky. **Popis vrstev:** 1. Tmavá hnědá jílovitopísčítá hlína, mírně ulehlá; 2. Středně šedohnědá písčítá hlína, mírně ulehlá; 3. Podloží – světlý žlutookrový jemný písek, mírně ulehlý. **Interpretace:** mělká kúlová/sloupová jamka. **Datace:** bez nálezů, raný středověk (?).

Obr. 11. Pňov-Předhradí, okr. Kolín. Kresebná dokumentace objektů 25, 26, 27 a 28.

INTERPRETACE OBJEKTŮ

Na zkoumané ploše bylo celkem prozkoumáno 28 archeologických situací: 14 sloupových jamek, 5 objektů interpretovatelných jako součásti žlabů, 7 jam neznámé funkce a 1 objekt s množstvím zuhelnatělého dřeva (obr. 3). Převážná část objektů náleží ranému středověku, ojedinělé nálezy keramiky lze řadit do rozpětí eneolitu až doby bronzové a jeden zlomek do starší doby železné.

Sloupové jamky

Nejpočetněji zastoupenou skupinu objektů tvoří tzv. sloupové jamky, které představují doklady nadzemních stavebních konstrukcí (obr. 3, 9–11). V ploše výzkumu jich bylo dokumentováno celkem 14. Jejich velikost se vzájemně lišila, a poukazuje tak na různou mocnost původních dřevěných sloupů, které do nich byly zapuštěny. Lze předpokládat, že písčité podloží na zkoumané ploše neposkytovalo stavbám příliš stabilní oporu a sloupové jámy musely být tedy hlubší.

Sloupové jamky na ploše výzkumu nevytvářejí dostatečně průkazný půdorys, abychom byli schopni vyčlenit a určit jednotlivé nadzemní domy, ačkoli kumulace jamek 10–14 a 28 spolu s větší jámou 8 se zdají vytvářet zrcadlově souměrný půdorys tvaru pravidelného lichoběžníku (trapezovitý tvar) se zúženou severní stěnou. Zda jde o úplnou sestavu nosných prvků určité stavby, nebo jenom o fragment konstrukce typičtějšího (pravoúhlého) půdorysu, případně kumulaci pozůstatků většího množství staveb, nelze na základě výzkumem zjištěných poznatků rozhodnout. Uvedené sloupové jamky nelze časově zařadit, nacházejí se však v bezprostřední blízkosti objektů 7, 8 a 17, které jsou díky množství keramického odpadu spolehlivě datovatelné do mladší doby hradištní. Další sloupové jamky (15, 16, 20–25) se pak zdají být v určitém vztahu se žlabovitými objekty 3 a 4. Dvě sloupové jamky byly na dně opatřeny plochým kamenem (objekty č. 16 a 21; obr. 9, 10, 17). Jde patrně o doklad izolace spodní hrany dřevěného sloupu před vlhkostí z podloží.

Žlaby – lineární objekty

Podlouhlé objekty 1, 3 a 4 (obr. 4, 6) spolu nepochybně souvisejí jak funkčně, tak chronologicky – na základě nepočetných nálezů raně středověké keramiky. Zdají se stáčet kolem pomyslného ohniska ležícího na východní straně. Patrně s nimi funkčně souvisí i větší část sloupových jamek přiléhajících k nim z východní strany. Objekt 2 (obr. 5) se však na základě většího množství novověkých a recentních nálezů zdá být pozůstatkem zásahů v době nedávné. Snad může souviset se zemními úpravami při stavbě

a provozu místního zemědělského družstva nebo se stavbou sportovního areálu přiléhajícího ke zkoumané ploše na severní straně. Objekt 5 (*obr. 7*), jenž protínal plochu výzkumu v jejím jihozápadním rohu, je zatím blíže nedatován. Neposkytl totiž dostatečně průkazné nálezy, aby jej bylo možno bez obav spojit s raně středověkými strukturami v jeho blízkosti. Jelikož je však jeho osa podélná k ose objektů 1, 3 a 4, lze se domnívat, že k nim nějaký vztah mít bude.

Další jámy

Jámy zkoumané během archeologického výzkumu mají pro datování celé plochy nezpochybnitelný význam, neboť se v nich nacházela drtivá většina nálezů, především chronologicky cenných zlomků keramických nádob. V tomto ohledu je třeba vyzdvihnout především objekt 7 (*obr. 8*), který se vyznačoval skutečně bohatým souborem nálezů. Z toho důvodu byla po dohodě s investorem a zhotovitelem terénních prací plocha výzkumu mírně rozšířena, aby mohl být zkoumán v úplnosti. Původní funkcí těchto jam byla patrně exploatace stavebního materiálu (písek, hlína) a poté sloužily jako odpadní jámy.

Objekt 6

Zvláštním objektem je objekt 6 (*obr. 8*), nacházející se vedle liniového objektu 5. Po skrývce a začištění povrchu se jevil jako pravoúhlý útvar se zřetelnými stopami po zuhelnatělém dřevu. Během preparace se ukázalo, že byl tvořen dřevěnou konstrukcí, která téměř celá podlehla žáru, díky čemuž byly hrany objektu velmi dobře patrné. Zřetelné byly především čtyři dřevěné sloupky v rozích objektu. Na samotném dně objektu to pak byla tři podélná žebra, představující snad zpevňující dno konstrukce. Nad nimi se pak rýsovala vrstva spálené košatiny. O bližší funkci objektu není autorovi výzkumu nic známo. Objekt neposkytl mnoho datovacího materiálu, novověké zlomky však kladou jeho stáří někam do posledních několika staletí. Je otázkou, zda jeho existenci lze spojit s blízkostí zemědělského družstva z 2. poloviny 20. století.

INTERPRETACE NÁLEZŮ

Přehled jednotlivých kategorií nálezů v objektech shrnuje *tab. 1*.

Číslo objektu	Keramika		Kosti		Kameny	
	počet	váha (g)	počet	váha (g)	počet	váha (g)
1	26	457	1	9	6	1885
2	14	154	5	54		
3	12	269	11	242		
4	3	69	2	44		
5	1	5				
6	7	38			3	106
7	417	10918	60	609	113	10883
8	7	69	2	7	2	77
9			1	16		
10						
11						
12						
13						
14						
15						
16					1	1181
17	16	718	2	16	9	666
18						
19	1	7			6	1213
20						
21					1	1602
22	4	126			4	2332
23					2	1586
24	2	108				
25					4	129
26						
27	3	2	3	2		
28						

Tab. 1. Přov-Předhradí, okr. Kolín. Přehled nálezů v jednotlivých objektech.

Keramika

Při výzkumu bylo získáno celkem 519 zlomků keramiky o celkové váze 13,013 kg. Z větší části jde o běžný kuchyňský odpad raně středověkého stáří. Pouze dva zástupci zlomků keramických nádob jsou staršího data. V první řadě je to silně otřelý okraj s páskovým uchem ze splachové vrstvy nad objekty 26 a 27 (*obr. 16:2*). Jeho datace je poměrně obtížná a s jistotou jej lze umístit do širšího období staršího pravěku, případně odvážněji někam mezi eneolit a dobu bronzovou. Druhý zlomek pochází z výplně raně středověkého objektu 7 a představuje fragment dna s výrazným omfalem z nádoby z plavené hlíny, vypálené poměrně kvalitně (*obr. 15:5*). Jeho dataci by bylo snad možné spatřovat ve starší době železné. Tento zlomek tvarem připomíná výseč kruhu a jeho okrouhlá hrana je nápadně pravidelná. Při bližším zkoumání je dokonce patrné, že byla záměrně obroušená. Zdá se tedy, že tento cizorodý zlomek byl v raném středověku sebrán, z neznámého důvodu upraven a nakonec po rozlomení odhozen.

Naprostou většinu keramického fondu je možné bez problémů datovat do raného středověku. Výjimkou je několik zlomků z objektu 6 a pár stěpů z podorniči nad objektem 2, které jsou novověké, patrně až recentní. Objekt 2 však ve své výplni, zahluobené pod úroveň podloží, obsahuje raně středověký materiál, takže výše zmíněné nálezy z podorniči lze interpretovat spíše tak, že byly zavlečeny zemědělskou technikou.

V raně středověké keramice z Pňova-Předhradí jsou zastoupeny především hrnce esovité profilace se složitěji utvářeným profilem okraje, jen výjimečně pozorujeme lahvovité tvary (*obr. 12:3, 14:1*). Keramika je většinou tmavých odstínů hnědé až šedé, silně slídnatá. Stopy především na vnitřní straně zlomků naznačují výrobu na pomalu rotujícím hrnčářském kruhu. Některé kusy dokonce jasně dokazují, že nádoba byla stavěna z horizontálních nálepů, neboť stopy po jejich spojování nebyly vždy dobře zahlazeny (např. *obr. 14:1*). Co se ostřiva keramiky týče, existuje snad jeho spojitost s kameny silně slídnaté horniny, které byly během výzkumu nalezeny roztroušené ve větších jamách. Pokud by to mineralogické rozborů potvrdily, ukazovalo by to na výrobu keramiky zhruba v místech zkoumané plochy. To je však v tuto chvíli samozřejmě pouze hypotéza.

Jelikož objekt 7 obsahuje 80,35 % veškeré výzkumem získané keramiky a je možné jej – byť s pochopitelnými výhradami poukazujícími právem na nejasný zánik sídlištních objektů – považovat za uzavřený celek, můžeme pro další analýzu keramického fondu využít především jeho náplň. Je také třeba podotknout, že velikost a kvalita zachování keramických zlomků pocházejících právě z objektu 7 je oproti dalším souborům získaným během výzkumu nepoměrně vyšší.

Nyní tedy k analýze. Nejprve bylo přistoupeno k hodnocení keramické hmoty. Ta byla jako podstatná pro dataci hradištní keramiky shledána již v minulosti (Šolle 1972; Princová-Justová 1994). Rozdělení do skupin bylo provedeno následujícím způsobem: skupina A – ostřivem je slídnatý prach (drobná frakce do velikosti 1 mm; odpovídá třídě A podle Klír – Sedláček 2001, 26), skupina B – ostřivem jsou větší šupinky slídy (≥ 2 mm; odpovídá třídě B podle Klír – Sedláček 2001, 26–31), skupina C – hmota bez ostřiva slídou, skupina D – tuhová keramika, skupina E – krupičkovitý povrch, téměř bez slídy. Výsledky tohoto měření shrnuje *tab. 2*.⁶ Z nich vyplývá, že zdaleka nejpočetnější je technologická skupina A (74,62 %), s velkým odstupem následovaná skupinou B. Zbýlé skupiny – keramika bez slídy, s krupičkovitým povrchem a tuhová keramika – jsou zastoupeny pouze stopově. Materiál se tedy jeví jako poměrně homogenní. Zda to však může znamenat lokální produkci této keramiky, to již není snahou řešit v tomto krátkém příspěvku.

Tab. 2. Přehled keramických tříd zjištěných v jednotlivých vrstvách objektu 7.

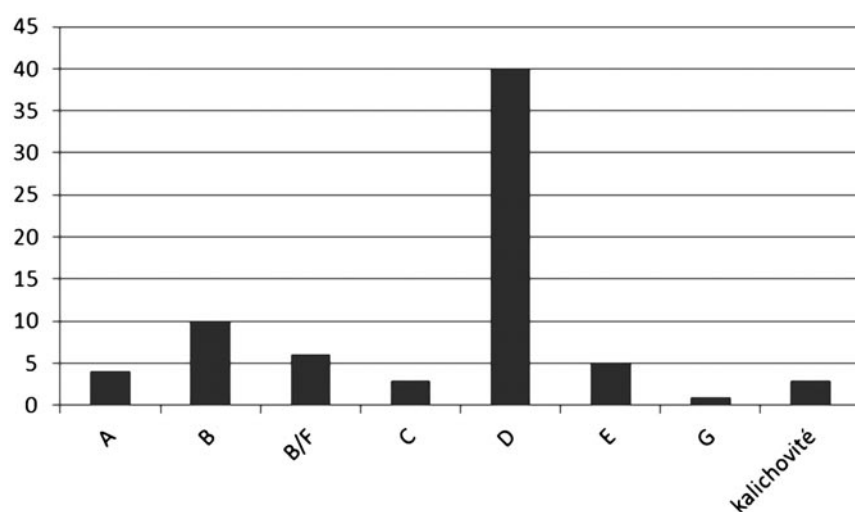
Vrstva	Skupina A	Skupina B	Skupina C	Skupina D	Skupina E	Σ
podorničí	126	33	7	1	4	171
0–20	144	36	3	4	2	189
20–dno	21	6	2	0	1	30
Σ	291	75	12	5	7	390
%	74,62	19,23	3,08	1,28	1,79	100

Pro dataci keramického souboru je samozřejmě důležité hledisko typologické, tj. především tvary okrajů a typy výzdoby. Okraje nádob byly hodnoceny především podle prací M. Šolleho (1969 a 1972), okrajově pak podle Z. Smetánky (1961). Třídění, do něž byly zahrnuty všechny určitelné okraje (tedy

⁶ Odlišné počty zlomků keramiky v této tabulce oproti *tab. 1* jsou dány postupem laboratorních prací (lepení) na souboru. Jinými slovy, nižší počet zlomků v této tabulce odráží fakt, že se podařilo lepením spojit k sobě pasující zlomky, čímž byl snížen počet jedinců.

	vrstva	A	B	B/F	C	D	E	G	kalichovité	Σ
obj. 1							2			2
obj. 2								2		2
obj. 7	podorníčí	2	4		1	15	1	1		24
	0–20 cm	1	6	5	1	22	4		2	41
	20 cm – dno	1		1	1	3			1	7
	Σ	4	10	6	3	40	5	1	3	72
	%	5,56	13,88	8,33	4,17	55,56	6,94	1,39	4,17	100
obj. 8							1			1
obj. 17								1		1
obj. 18/19			1					1		2
obj. 24								1		1

Tab. 3. Přehled zastoupení typů okrajů ve vybraných objektech (podle Smetánka 1961, obr. 122; Šolle 1969, obr. 57; týž 1972, Abb. 5–6).

Graf 1. Přehled zastoupení typů okrajů v objektu 7.

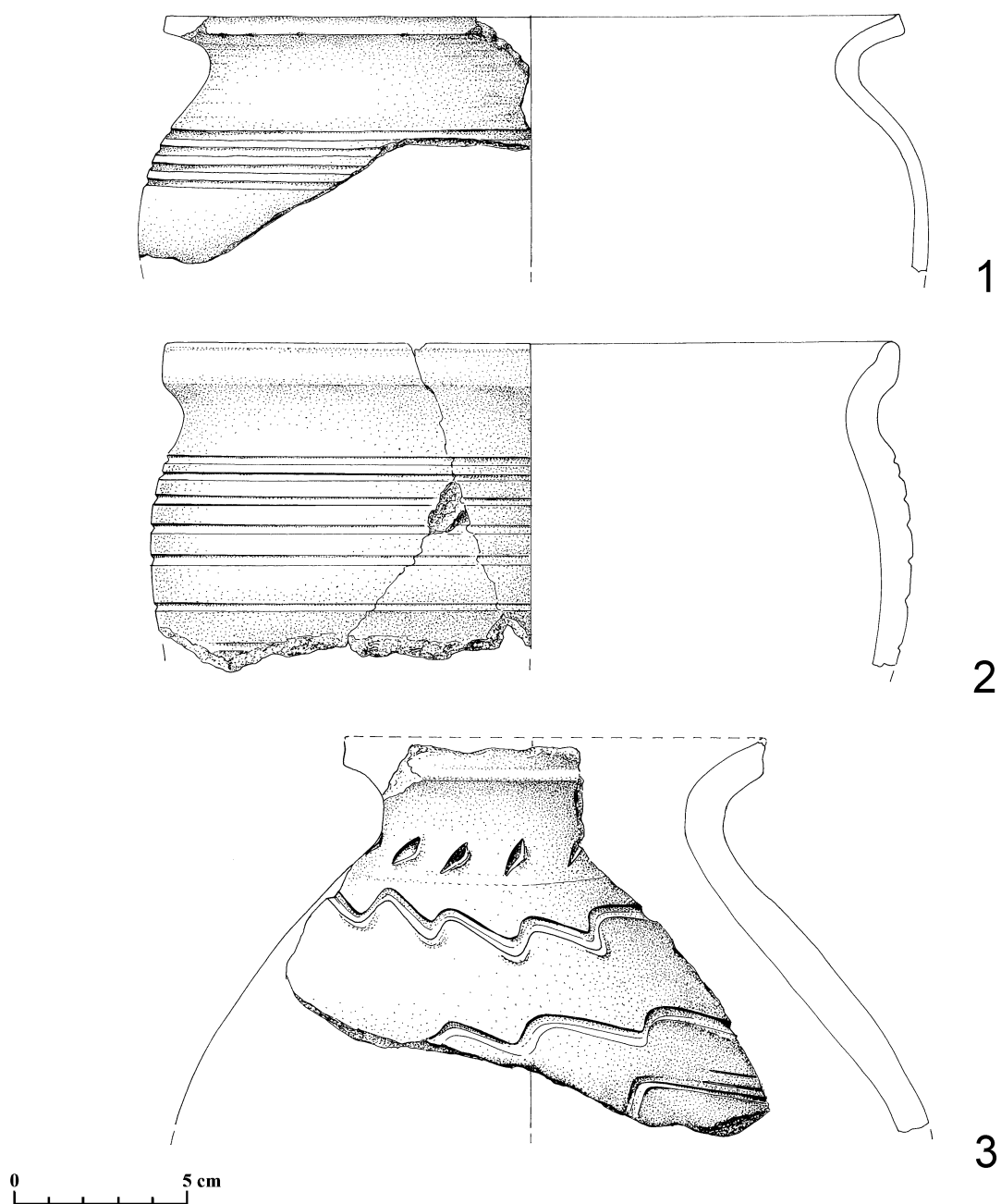
i nálezy z některých dalších objektů), shrnuje *tab. 3*. V *grafu 1* pak lze nalézt hodnocení typů okrajů výhradně v objektu 7. Mezi okraji můžeme sledovat jednak jednoduché vyhnuté, seříznuté (typ A; *obr. 14:1*), dále okraje jednoduché, mírně prožlabené (typ B; *obr. 12:1,3*), ojedinele také okraje Šollova typu C (*obr. 14:2*). Z málo zastoupených typů vidíme rovněž nepočtené vyvinuté okraje typu E (*obr. 13:1, 15:6*), okraje přísouditelné přechodem mezi tvary B a F (vyřešeno kódem B/F; *obr. 14:6, 15:4*) a několik okrajů kalichovitých, špatně dochovaných (nevyobrazeny). V objektech 2, 18/19 a 24 se dokonce vyskytly také již hodně pozdní okraje typu G (nevyobrazeny, odpovídají však okrajům typu G ze *Smetánka 1961*, obr. 122). Nejmasověji (i když dlužno říci, že výhradně v objektu 7) byly pak zastoupeny vzhůru vytažené okraje Šollova typu D. Ty se sice začínají vyskytovat již v koncové fázi osídlení na Libici (*Tomanová 2012*, 57–59), především pak ale v Šollových fázích IV B a V (*Šolle 1972*, Abb. 5–6), tj. v mladší až pozdní době hradištní. Diskusi k dataci vytažených okrajů kriticky shrnuje také Z. Smetánka (1973, 477–481).

Typy výzdoby, které vycházejí z kódu uveřejněného M. Šollem (1972, Abb. 5–6), shrnuje *tab. 4*, kde jsou kromě zásadního objektu 7 uvedeny také nepočtené nálezy z dalších objektů. Výrazně ve výzdobném spektru pňovského souboru převažuje ornamentace vícenásobnou šroubovicí (typy 49 a 58), jež je někdy doplněna o jednotlivou vlnovku (typy 46 a 54) či hřebenové kolky (typy 35 a 51), případně o složitější kombinace výše řečeného (např. *obr. 14:6, 15:1–3,7*). Takové typy se na Kouřimích kumulují především v poloze u sv. Jirí (*Šolle 1969*, obr. 57). Zajímavé srovnání umožňuje také keramický soubor z objektů zjištěných v sousední obci Sokoleč (*Klír – Sedláček 2001*), které jsou datovány do 13. století. Na rozdíl od nálezů z Pňova však již neobsahuje žádné vlnice a hřebenové kolky, bude tedy převážně mladší, přestože ani on patrně nedosahuje počátku oběhu vrcholně středověké keramiky (*Klápště 1998*). Velmi dobře lze pňovský soubor porovnat s některými ze sídlištních objektů získaných během záchranné akce K. Motykové přímo v centru Předhradí v roce 1998 (*Motyková 2002*, obr. 6).

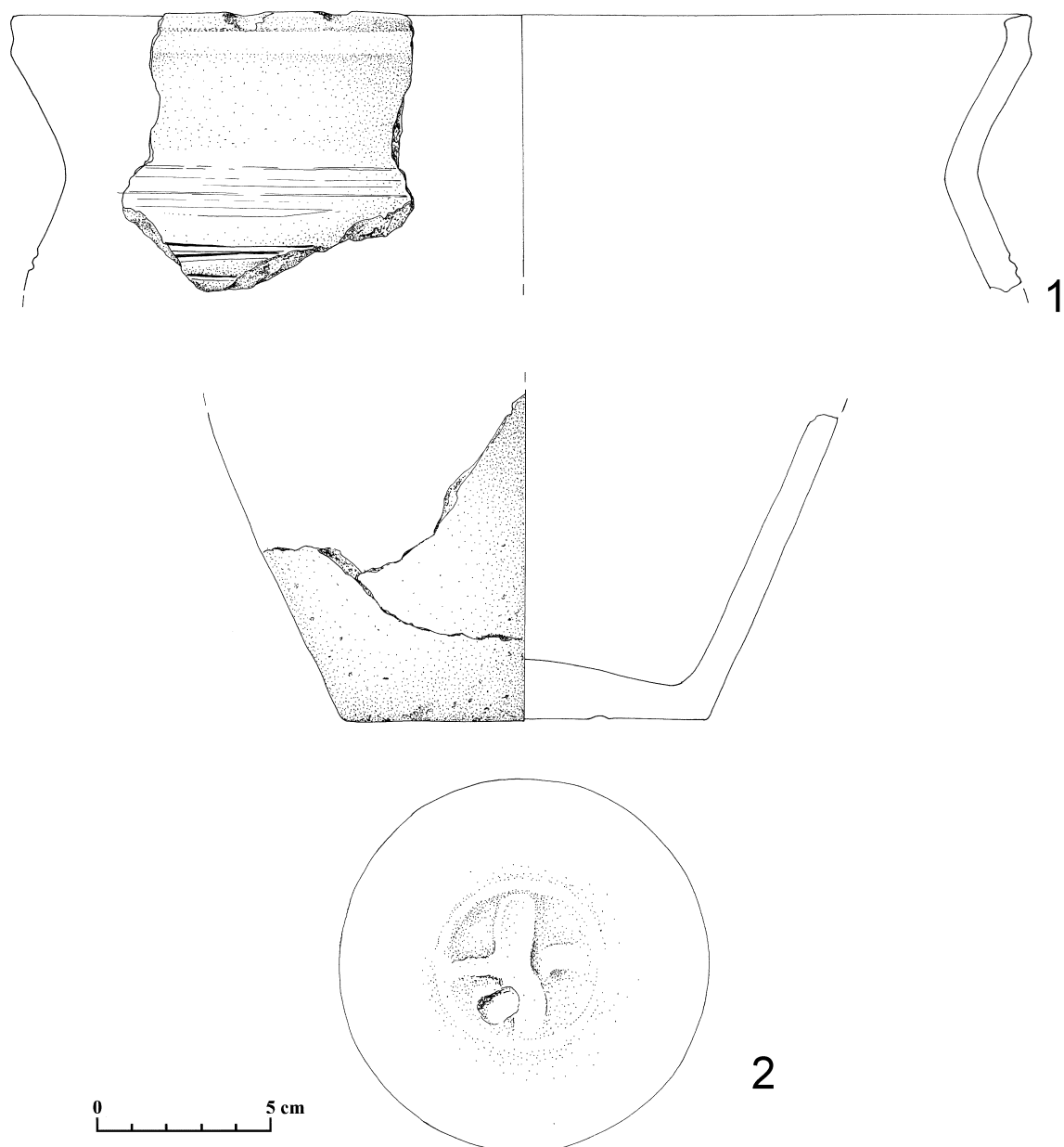
Z nechronologických znaků na pňovské keramice lze zmínit jediný kus celého dna hrncovité nádoby s otiskem značky ve tvaru kříže v kruhu (*obr. 13:2*).

	vrstva	35	41	44	45	46	49	51	54	58	Σ
obj. 1							2		2	1	5
obj. 4							1				1
obj. 7	podorničí	3		2		3	33		10	1	52
	0–20 cm	3	1	1	1	5	28		10	7	56
	20 cm – dno						8	1			9
	Σ	6	1	3	1	8	69	1	20	8	117
	%	5,13	0,85	2,56	0,85	6,85	58,97	0,85	17,09	6,85	100
obj. 8							1				1

Tab. 4. Přehled zastoupení typů výzdoby ve vybraných objektech (podle Šolle 1972, Abb. 5–6).

Obr. 12. Přov-Předhradí, okr. Kolín. Objekt 7, vybrané nálezy keramiky z podorničí nad objektem. Kresba I. Vajglová.

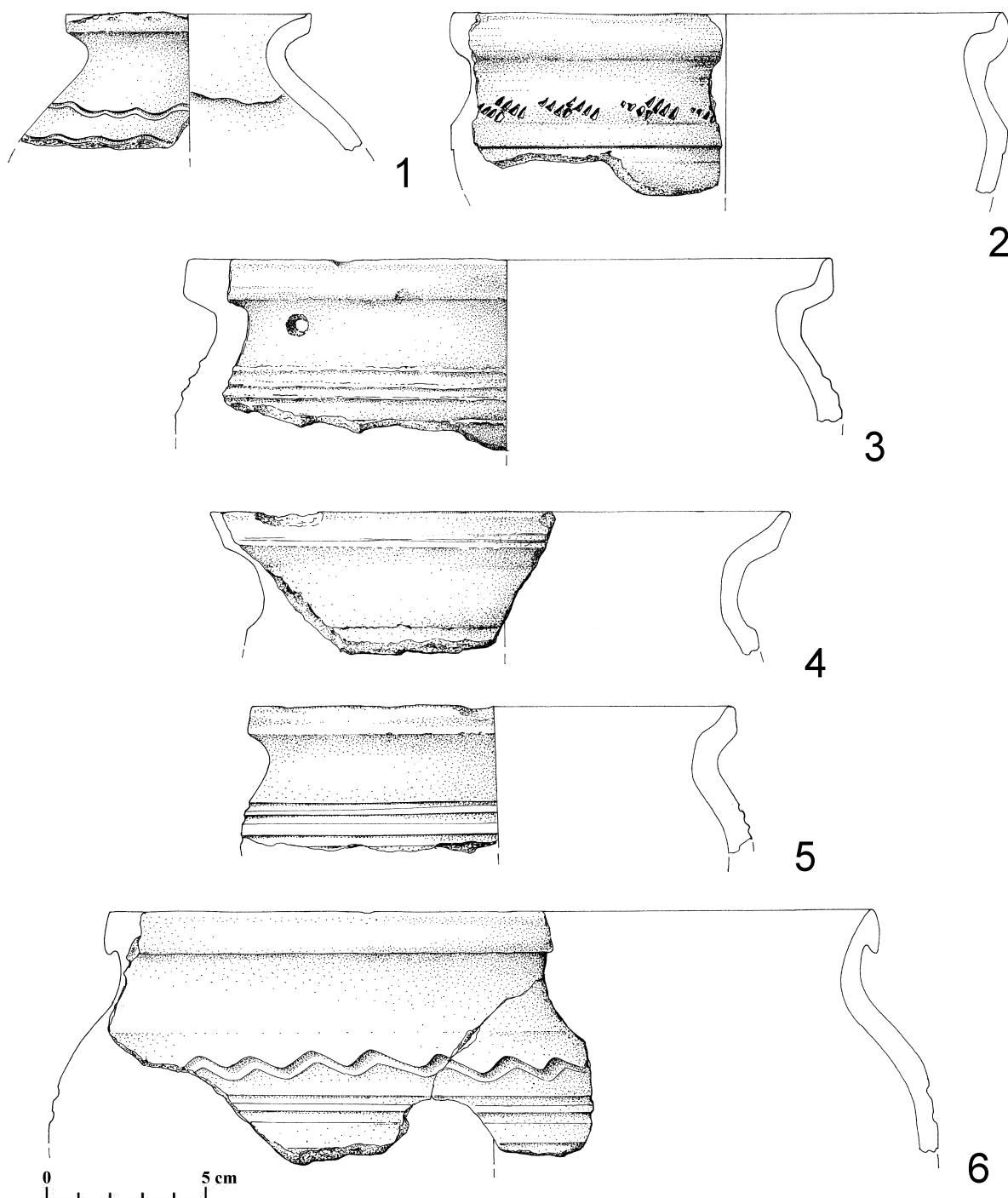

Obr. 13. Pňov-Předhradí, okr. Kolín. Objekt 7, vybrané nálezy keramiky z podorničí nad objektem. Kresba I. Vajglová.

Dle výše představeného srovnání vyplývá, že keramický fond z výzkumu v Pňově-Předhradí lze datovat do širokého období 11. století až počátku 13. století. Nelze rovněž vyloučit, že některé na nálezy chudé objekty, které obsahují okraje typu G, mohou být relativně mladší než bohatý objekt 7, v němž se naopak dochovaly i některé relativně starší typologické prvky. Narážíme zde tedy na zjevný problém prostorové omezenosti terénního odkryvu, jež nám neumožňuje např. odhadnout rozsah navazujícího osídlení, a to jak prostorový, tak i chronologický.

Kameny

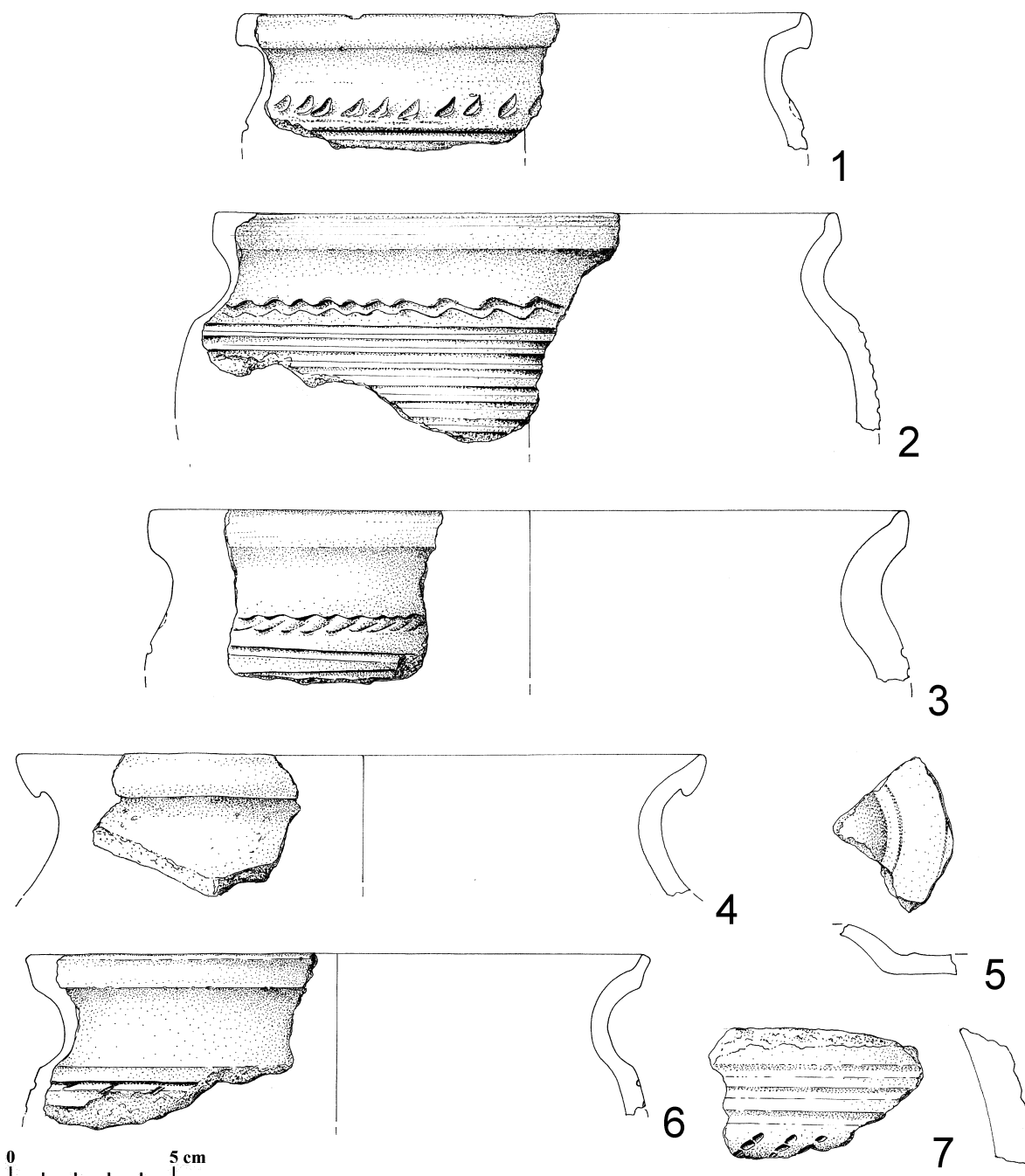
Z dalších nálezů jsou zastoupeny již zmíněné kameny, a to v počtu celkem 95 kusů a celkové váze 21,66 kg. Kromě již výše diskutované domněnky o kamenech jako surovině slídy stojí za povšimnutí i použití několika větších plochých kamenů jako izolace dna sloupových jam (objekty č. 16 a 21; obr. 9, 10, 17). Tento prostý postup mohl být použit k prodloužení životnosti nosných kúlů staveb, jelikož pomáhal izolovat ohrožené spodní partie dřevěných sloupů od podloží, a zpomalit tak jejich postupné odehnívání.

Obr. 14. Pňov-Předhradí, okr. Kolín. Objekt 7, vybrané nálezy keramiky z hloubky 0–20 cm po skrývce nadloží. Kresba I. Vajglová.

Kosti

Další typickou skupinou nálezů jsou zlomky zvířecích kostí. Byly nalezeny v celkovém množství 80 kusů o celkové váze 999 g. Zvířecí kosti tvoří obvyklou část kuchyňského odpadu. Jenom podrobná osteologická analýza bude schopna určit, o jaké druhy zvířat se v případě tohoto výzkumu jednalo, jaké bylo zastoupení domácích a divokých zvířat a tak dále. Taková analýza však zatím nebyla provedena. Z kostěných předmětů zaujme kratší kost končetiny (záprstní kůstka?) velkého savce (pravděpodobně skotu) s nedokončeným kruhovým povrtem z objektu 9 (obr. 16:1). Mohlo by jít snad o tzv. astragal, tj. kostěnou hrací kostku. Téměř na všech stranách nese sotva znatelné stopy povrchové úpravy (obroušení), přesto je jeho tvar dosti nepravidelný. Nezdá se však, že by tyto detaily měly při výrobě těchto předmětů

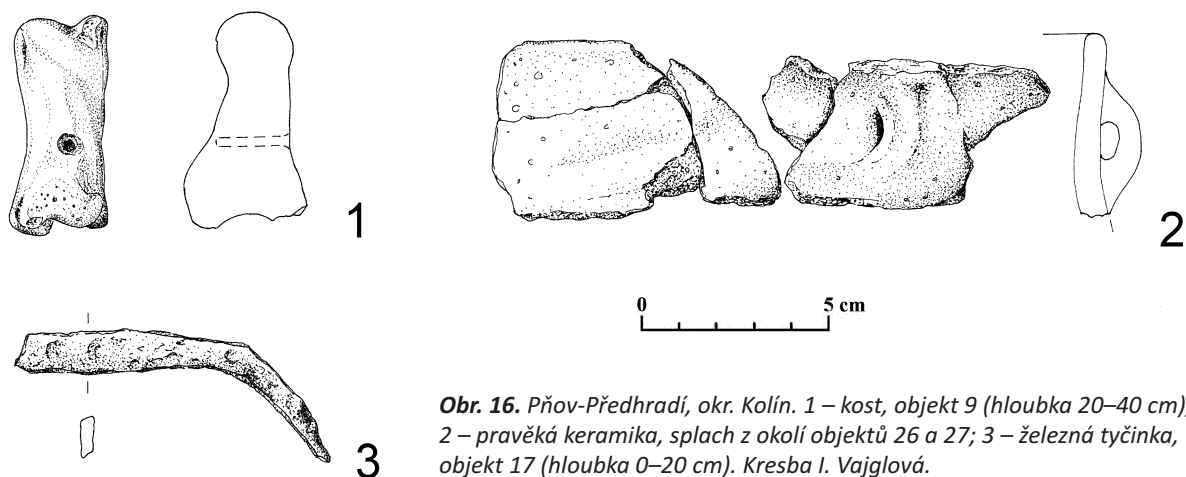
Obr. 15. Pňov-Předhradí, okr. Kolín. Objekt 7, vybrané nálezy keramiky z hloubky 0–20 cm (1–3) a hloubky 20 cm – dno (4–7). Kresba I. Vajglová.

skutečně velký význam (Švecová 2001, 156). Astragaly jsou považovány za hrací kostky, případně také za amulety oblíbené především v prostředí stepních kultur (táž, 159–162).

Další nálezy

Mazanice, tj. žárem vypálený hliněný omaz stěn domů nebo jiných výrobních zařízení, se během výzkumu vyskytla jen vzácně, a to v množství 5 kusů o celkové váze 58 g. To rovněž znamená, že na ploše nedocházelo k požárům, které by po sobě zanechaly větší množství mazanice ze spálených stěn. Ani tak nevypovídá o přítomnosti výrobních zařízení spojených s žárem.

Jediným kovovým předmětem je železný zlomek hákovitého tvaru, který snad představuje torzo hřebíku, z objektu 19 (obr. 16:3).

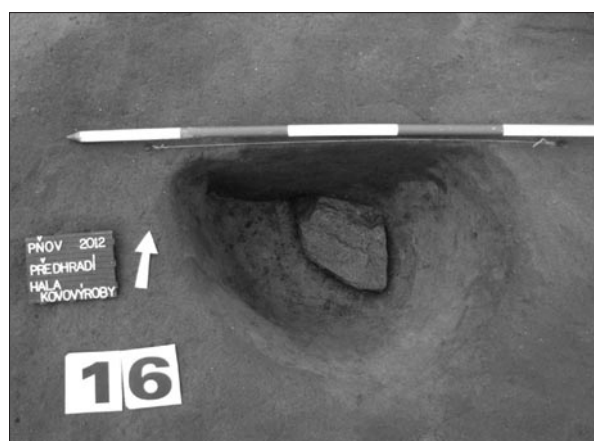

Obr. 16. Pňov-Předhradí, okr. Kolín. 1 – kost, objekt 9 (hloubka 20–40 cm); 2 – pravěká keramika, splach z okolí objektů 26 a 27; 3 – železná tyčinka, objekt 17 (hloubka 0–20 cm). Kresba I. Vajglová.

VÝZNAM ZÁCHRANNÉHO ARCHEOLOGICKÉHO VÝZKUMU

Rozsahem nevelký záchranný archeologický výzkum na jižním okraji obce Pňov-Předhradí v roce 2012 má význam především pro poznání rozsahu pozdně hradištního osídlení v mikroregionu, kde hrálo dominantní roli nejprve hradiště v Libici nad Cidlinou a poté po relativně krátkou dobu dosud málo poznané blatné hradiště Oldříš, jehož sporé pozůstatky byly na počátku 20. století pozorovány J. Hellichem v obci Předhradí (Hellich 1903; týž 1927). Do 11. století byla původně kladena také stavba románského kostela sv. Jana Křitele, z něhož se dodnes dochovaly jen zbytky mimořádné výzdoby tympanonu hlavního vchodu, dnes je však jejich datace posunuta až do poloviny 12. století (Merhautová – Třeštlík 1983, 182). Tento kostel byl na počátku 14. století již pustý (Motyková 2002, 50). Z Předhradí lze uvést ještě jednu lokalitu, z níž pochází charakteristická mladohradištní keramika, a to v prostoru pískovny na ppč. 69/1, kde byly v 60. letech 20. století porušeny sídlištní objekty (obr. 2:5; Motyková 2002, 51). Třetí důležitou polohou je pak pohřebiště datované pozdními záušnicemi v prostoru pňovského obecního úřadu (obr. 2:3; Šneidrová 1956, 579).

S vývojem po ztrátě významu hradiště Oldříš patrně souvisí právě sídliště zjištěné výzkumem v roce 2012. S ním jsou současné sídlištní objekty zjištěné K. Motykovou v jádru Předhradí v roce 1998 (obr. 2:4; Motyková 2002, 65) a částečně také nálezy z jádra sousední obce Sokolče (Klír – Sedláček 2001). V jádru Předhradí osídlení patrně nepřetržitě pokračovalo ve 14. století, kdy zde již existovala také tvrz (obr. 2:2) a v roce 1998 zachycený příkop (obr. 2:4); (Sedláček 1936, 23; Motyková 2002, 65).

Obr. 17. Pňov-Předhradí, okr. Kolín. Kamenná plotna na dně sloupové jamky (objekt 16). Foto J. Švédová.

Obr. 18. Pňov-Předhradí, okr. Kolín. Celkový pohled na plochu ZAV ze střechy stodoly zemědělského družstva, pohled od východu. Foto J. Švédová.

ZÁVĚR

Předložený text pojednává o menším záchranném výzkumu na k. ú. Pňov (část obce Pňov-Předhradí), v okrese Kolín. Zjištěné objekty sídlištního charakteru lze na základě zlomků keramiky datovat do mladší (příp. pozdní) doby hradištní, konkrétně 11. až počátku 13. století. Několik ojedinělých keramických zlomků také umožňuje předpokládat blízkost areálu z doby bronzové a starší doby železné. Omezená plocha výzkumu nedovoluje poznat lépe strukturu středověkého zástavby, svůj význam však má pro poznání vývoje zdejšího osídlení v pozdní fázi fungování přemyslovského hradiště Oldříš, kdy je v části Předhradí doložen chrám či kaple sv. Jana Křtitele, z něhož pochází torza soch, původem patrně z výzdoby tympanonu. Keramika, z níž podstatná většina pochází z objektu 7, je dobře srovnatelná s nálezy z výzkumu na svatojiřské ostrožně v Kouřimi, částečně také ještě s poslední fází osídlení libického hradiště. Výzkum v Pňově-Předhradí je vítaným doplňkem poznání zázemí hradiště Oldříš v jeho koncové fázi a po ztrátě jeho významu. Nálezy z nejbližšího okolí dokazují, že hustota osídlení tím však nebyla příliš poznamenána.

PRAMENY A LITERATURA

- Demek, J. – Mackovčín, P. eds. 2006: Hory a nížiny. Zeměpisný lexikon ČR. Brno.
- Droberjar, E. 2015: Wielbarské vlivy v Čechách a na Moravě. In: Tyszler, L. – Droberjar, E. (red.), *Barbari superiores et inferiores. Archeologia barbarzyńców 2014*. Łódź – Wieluń, 35–60.
- Dvořák, F. – Filip, J. 1946: Slovanské nálezy na Kolínsku, *Památky archeologické* 42, 70–94.
- Ehrich, R. W. – Pleslová-Štiková, E. 1968: Homolka. An Eneolithic Site in Bohemia. Praha.
- Hellich, J. 1903: Kde ležel hrad Oldříš?, *Památky archeologické* 20, 405–422.
- Hellich, J. 1914: Žárové hroby mladšího období římského u Piněva blíže Poděbrad, *Památky archeologické* 26, 141–150, 187–209.
- Hellich, J. 1927: Hrad Oldříš, *Věstník klubu čsl. turistů – odbor Kolín – Vlastivědný sborník středního Polabí*, ročník 4, číslo 4, v Kolíně 25. dubna 1927, 37–44.
- Klápště, J. 1998: Die Anfänge der jüngeren mittelalterlichen Keramik in Böhmen als kulturhistorisches Problem, *Archeologické rozhledy* 50, 138–158.
- Klír, T. – Sedláček, Z. 2001: Středověké archeologické nálezy v obci Sokoleč, okr. Nymburk, *Vlastivědný zpravodaj Polabí* 35, 12–36.
- Kosmas 1923: *Cosmae Pragensis Chronica Boemorum*. Ed. B. Bretholz. *Monumenta Germaniae Historica, Scriptores Rerum Germanicarum N.S., T. II*. Berlin.
- Mařík, J. 2009: Libická sídelní aglomerace a její zázemí v raném středověku. *Dissertationes Archaeologicae Brunenses/Pragensesque* 7. Praha.
- Mařík, J. 2013: From Central Places to Power Domain. Development of Early Medieval Landscape on Middle Elbe and Lower Cidlina. In: Ettel, P. – Werther, L. (Hrsg.), *Zentrale Orte und Zentrale Räume des Frühmittelalters in Süddeutschland. Tagung des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz und der Friedrich-Schiller-Universität Jena vom 7. – 9. 10. 2011 in Bad Neustadt an der Saale*. RGZM Tagungen 18. Mainz, 217–233.
- Mařík, J. – Zavřel, J. 2012: Nové doklady zpracování drahých kovů v raném středověku (předběžné sdělení), *Acta rerum naturalium* 12, 99–105.
- Merhautová, A. – Třeštík, D. 1983: Románské umění v Čechách a na Moravě. Praha.
- Motyková, K. 2002: Archeologický příspěvek k dějinám hradiště a hradu Oldříš, *Vlastivědný zpravodaj Polabí* 36, 46–67.
- Neuhäuslová, Z. a kol. 2001: Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky. Praha.
- Princová-Justová, J. 1994: Die burgwallzeitliche Keramik aus Libice nad Cidlinou. In: Staňa, Č. (Hrsg.), *Slawische Keramik in Mitteleuropa vom 8. bis zum 11. Jahrhundert. Kolloquium Mikulčice, 25.–27. Mai 1993. Internationale Tagungen in Mikulčice 1*. Brno, 193–205.
- Rybová, A. 1970: Das Brandgräberfeld der jüngeren römischen Kaiserzeit von Pňov, *Archeologické studijní materiály* 9. Praha.
- Sedláček, A. 1936: Hrad, zámky a tvrze Království českého XII. 2. vydání. Praha.
- Sedláčková, H. – Waldhauser, J. 1987: Laténská pohřebiště ve středním Polabí, okres Nymburk, *Památky archeologické* 78, 134–204.
- Smetánka, Z. 1961: Záchranný výzkum ve Štíhlicích u Českého Brodu, *Archeologické rozhledy* 13, 264–267.

- Smetánka, Z. 1973: Příspěvek k chronologické problematice pozdní doby hradištní, Památky archeologické 64, 463–486.*
- Šolle, M. 1969: Kouřim v mladší a pozdní době hradištní, Památky archeologické 60, 1–124.*
- Šolle, M. 1972: Zur Entwicklung der frühmittelalterlichen slawischen Keramik im Bereiche Ostböhmens, Vznik a počátky Slovanů 7, 141–177.*
- Šneidrová, K. 1956: Mladohradištní pohřebiště v Pňově, Archeologické rozhledy 8, 505, 579.*
- Švecová, R. 2001: Nálezy astragalov na Pohansku při Břeclavi, Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity M 6, 149–165.*
- Tomanová, P. 2012: Kouřim-sv. Jiří. Přemyslovské správní centrum a problematika výzkumů raně středověkých centrálních lokalit (strategie a metody). Magisterská práce, Ústav pro archeologii FF UK. Praha.*
- Tomek, V. V. 1858: Oldřiš a Libice, Památky archeologické 3, 97–101.*

Late Hillfort Period settlement on the southern outskirts of the village of Pňov-Předhradí, Kolín District

The article describes a small-scale rescue excavation in the cadastral area of Pňov (part of the village of Pňov-Předhradí, Kolín District). The discovered features of settlement nature can be dated to the 11th/early 13th century on the basis of ceramic fragments. Several isolated potsherds also allow us to presume the proximity of a settlement area occupied during the Bronze Age and the Early Iron Age. The limited extent of excavation unfortunately does not allow to better recognize the structure of the medieval built-up area, but it is still of some importance for knowledge of the development of the local settlement pattern during the late phase of existence of the Přemyslid hillfort of Oldřiš, where a church or chapel of St. John the Baptist is documented in the local part of Předhradí. Fragments of statues were found there, originating perhaps from the decoration of a tympanum. Pottery, discovered mainly in feature 7, is well comparable with finds from excavations at the hillfort of Kouřim-sv. Jiří. The excavation at Pňov-Předhradí is an important addition to the knowledge of the hinterland of the hillfort of Oldřiš during its final phase and after it lost its importance. Finds from the immediate vicinity prove that population density was not significantly affected by this.

(English by Jan Machula)

Fig. 1. Location of the site on a map of Bohemia.

Fig. 2. Pňov-Předhradí. 1 – rescue excavation of 2012; 2 – former fortified manor house; 3 – cemetery; 4 – settlement features detected during the 1998 excavation; 5 – Late Hillfort period finds from the sandpit made in the 1960s; 6 – anticipated extent of the ditch associated with the hillfort of Oldřiš.

Fig. 3. Area of the rescue excavation of 2012.

Fig. 4–11. Drawing documentation of the features.

Fig. 12.–15. Selected ceramic finds from feature 7.

Fig. 16. 1 – bone; 2 – prehistoric pottery; 3 – iron.

Fig. 17. Stone slab at the bottom of a pole hole (feature 16).

Fig. 18. General view of the excavation area.

Table 1. Pňov-Předhradí, Kolín District. Overview of finds in features.

Table 2. Overview of ceramic classes in the individual layers of feature 7.

Table 3. Overview of the representation of rim types in selected features.

Table 4. Overview of the representation of decoration types in selected features.

Graph 1. Overview of the representation of rim types in feature 7.
